

EMPRESSES URBANES DEL CONSTANTÍ MEDIEVAL

Miquel Aleu Padreny

COM SI FOS UN PREFACI

Entre els meus entreteniments, per passar el temps, a més d'escriure faig algun dibuix, ja que la lectura, si no és molt amena, em dona somnolència.

Jo no havia dibuixat mai, això sí, em sortien molt bé els esquemes -vaig tenir molt bons mestres-, el professor Salusti Alvarado quan feia el batxillerat i durant la carrera el Dr. Nubiola (obstetrícia) i el Dr. J. Trias Pujol i Bartrina (patologies quirúrgiques); però per casualitat, ja complerts 80 anys, em van sortir uns dibuixets molt acceptables i que a mi em serviren per a il·lustrar alguns llibrets.

Doncs bé, la fantasia em portà a intentar posar sobre el paper, com devia ser el castell de Constantí en el seu apogeu, quan era ocupat per l'arquebisbe Pere de Clascuerí, ja que després fou enderrocat per ordre de Pere el Cerimoniós i no en quedà quasi bé res -segons dades donades pels historiadors- deien que a més de l'extensió tenia els detalls de les innumbrables finestres i merlets; i xiquets, em sortiren uns dibuixos, que per un profà, semblaven trets d'uns apunts del natural i et donava una impressió com de realitat; tant fou així, que jo, actuant com un cregut, els vaig aprofitar per fer un llibret quasi al revés, és a dir, que en comptes de servir per a il·lustrar-lo es convertís quasi com a una explicació del significat dels dibuixos, m'ha sortit això, i ting la pretensió que fins i tot al observar-lo us distreuria, que és el que m'interessava aconseguir.

Ja veieu amb quina ximpleria, hom intenta fer un llibre. Només busco una comprensió que és la més bonica solució.

EL CASTELL DE CONSTANTÍ

Amb els antecedents que hi havia sobre la Finca Romana de Centcelles, que segons la tradició hi passà una temporada l'emperadriu Santa Elena -mare de l'emperador Constantí, al qual s'atribueix l'origen de Constantí-, i de què allí hi hagué el primer baptisteri en temps de la dominació romana; quan la Reconquesta el comte de Barcelona tenint en compte aquests antecedents religiosos, cedí la seva custòdia per al seu estudi i conservació al monestir de Ripoll regit pels Benedictins.

Això fou un contratemps per l'arquebisbe de Tarragona, que esperava aquell moment per a fer-se'n càrrec, i malgrat les objeccions, no pogué aconseguir que el rei es desfés d'aquella determinació.

A la vista d'això, els arquebisbes amb els antecedents que hi havia de què en un tossal a prop s'havia edificat una església i un lloc militar, procuraren anar comprant els trossos o finquetes que fronterejaven amb aquella lloma per a que sumant-les es fessin propietaris de la mateixa. I així veiem com l'arquebisbe Hug de Cervelló ja en 1168, començà a adquirir terrenys i el seu successor Guillem de Torroja -1171-1174- va fer el mateix i l'arquebisbe Berenguer de Vilademuls (1177) encara va fer més, doncs, a més de comprar finques, ordenà al poble de Constantí-Vell, que hi tenia cases dalt del tossal, es traslladés al Llentisclell, cap a ponent del turó, i així es creà un nou Constantí, però ho feia, segurament, amb la idea de construir un cop quedés lliure el cim, la seva mansió.

Ramon de Castelltersol (1194-1198) continuà el que havia començat el seu antecessor i Ramon de Rocabertí (1208-1214) segueix el mateix procediment. El succeí el 1218 l'arquebisbe Aspàrreg de la Barca.

En aquell temps, Constantí creixia vertiginosament i ha el seu ajuntament domiciliat a Llentisclell, tenia certa importància, tanta que el seu alcalde Berenguer de la Bisbal, encetà un plet amb l'arquebisbe, perquè imposava massa càrregues sobre el poble, i ell s'enriquia, comprant a més de terres, molts bous i vedelles, però més tard i a la vista d'això, foren molestats pel comte rei Alfons el Cast dient que: Constantí amb les seves terres, corresponia de dret a Santa Tecla, a l'arquebisbe i als seus successors, amb dignitat i perpetuïtat. Amb aquests documents s'acredità la seva autoritat sobre el poble.

Fou l'arquebisbe Aspàrreg de la Barca, que començà la reconstrucció del castell, es a dir, la seva edificació aprofitant els fonaments i la pedra tallada de les restes romanes.

Tot això succeïa l'any 1218 i com que en aquesta data estava enemistat amb la gent de la vila a conseqüència dels plets, va portar gent forastera, que de moment els donà aixopluc en les restes d'edificacions abandonades en el cim del turó i a més construí barraques a la barriada de Copons, situada a la part oposada de la vessant, per a distanciar-los dels de Llentisclell.

Diu el senyor Àngel del Arco en els seus *Apuntes arqueològicos...*: "Fue mandado edificar entre los años 1215 a 1223 por el arzobispo de Tarragona Don Aspargo de la Barca, para tener en él un lugar de retiro y meditación en las épocas que pudieran dejarlo tranquilo su accidentado gobierno... Era la construcción de cal y canto, con recios muros almenados y aspilleros a propósito, para la defensa de aquel periodo de constante lucha. La iglesia y el Palacio Arzobispal, albergaron durante cuatro siglos el Prelado de Tarragona y incluso albergó al Monarca durante parte del año 1223".

El castell-palau era quadrangular, però de figura trapezoidal, amb la base més petita cap a ponent. Els laterals, sobrepassaven la façana major, de manera que la seva planta tenia la forma d'-A-. A les quatre cantonades tenia una torre, però la de la part de migjorn de la façana principal, era més alta, semblava una talaia. L'alçada era de quatre pisos, comptant a més amb uns soterranis formats per unes sales amb volta de canó, de gran capacitat. Els dos pisos superiors, tenien uns grans finestrals bilobats, amb una columna central, segurament destinats a enllumenar grans dormitoris. El primer pis era destinat als menjadors i serveis a més dels despatxos oficials i la planta baixa, reservada per als defensors de la fortalesa en temps de guerres o perills.

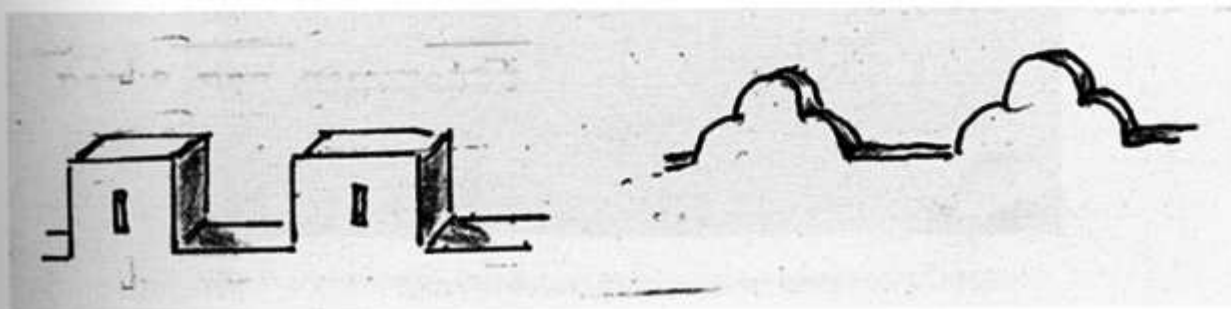
Mireu si tenien capacitat els soterranis que en temps de l'Infant Joan d'Aragó, que fou Arquebisbe de Tarragona, allotjà més de tres-cents presos, quasi tots eren gent de Cambrils.

Pere el Cerimoniós, fins i tot fortificà els edificis dels monestirs, aquí en teniu fotografies que ho demostren, amb la quantitat fabulosa dels seus merlets espitllersats –merlet és cadascun dels petits pilars d'obra i de secció quadrangular que per a defensa es construïa al cim d'antigues fortaleses, deixant entre un i l'altre un espai per a poder disparar, en algun d'ells hi havia una espitllera central per a més seguretat.

Aquest rei, tot i aprofitant el que havia fet al castell de Pilats el rei Jaume II, ell construï adossat al pretori, el vertader Palau del Rei a Tarragona, que fou volat pels francesos en la retirada, no quedant d'ell, ni el rastre, doncs amb la voladura tot feu cap el començament del carrer de La Portella.

He fet un esquema on es poden veure els grans finestrals bi i trilobats amb les seves columnetes, era la moda d'aquella època, no és res d'estrany que això aparegués a Constantí al seu castell.

Quasi amb seguretat podem dir que, quan es feren les obres de més envergadura al castell de Constantí, ja sigui en el seu ornat, com en la seva fortificació, fou en temps de la prelatura de Pere de Clasquerí, i motivat perquè en aquell temps regnava a Catalunya el rei Pere IV, conegut pel Cerimoniós, en el regnat del qual es construïren potser els millors edificis en totes les ciutats, així es conserven encara els de les Llonges de València, Saragossa, Palma de Mallorca i Barcelona, on construï les grans Drassanes. Aquest rei estava en guerra amb Pere de Castella i a més temia un atac conjunt d'aquest i dels francesos, per aquest motiu procurava tenir les seves ciutats en condicions de defensa; fou ell qui ordenà que es construís a Tarragona La Muralleta, per a poder cloure la ciutat per la part de migjorn, aprofitant el gran munt de les restes del Circ Romà. L'encarregat d'això fou l'arquebisbe Clasquerí, un home de molta vàlua i molt actiu, però que acabà malament amb el rei, el qual l'empresonà i enderrocà el seu castell de Constantí.

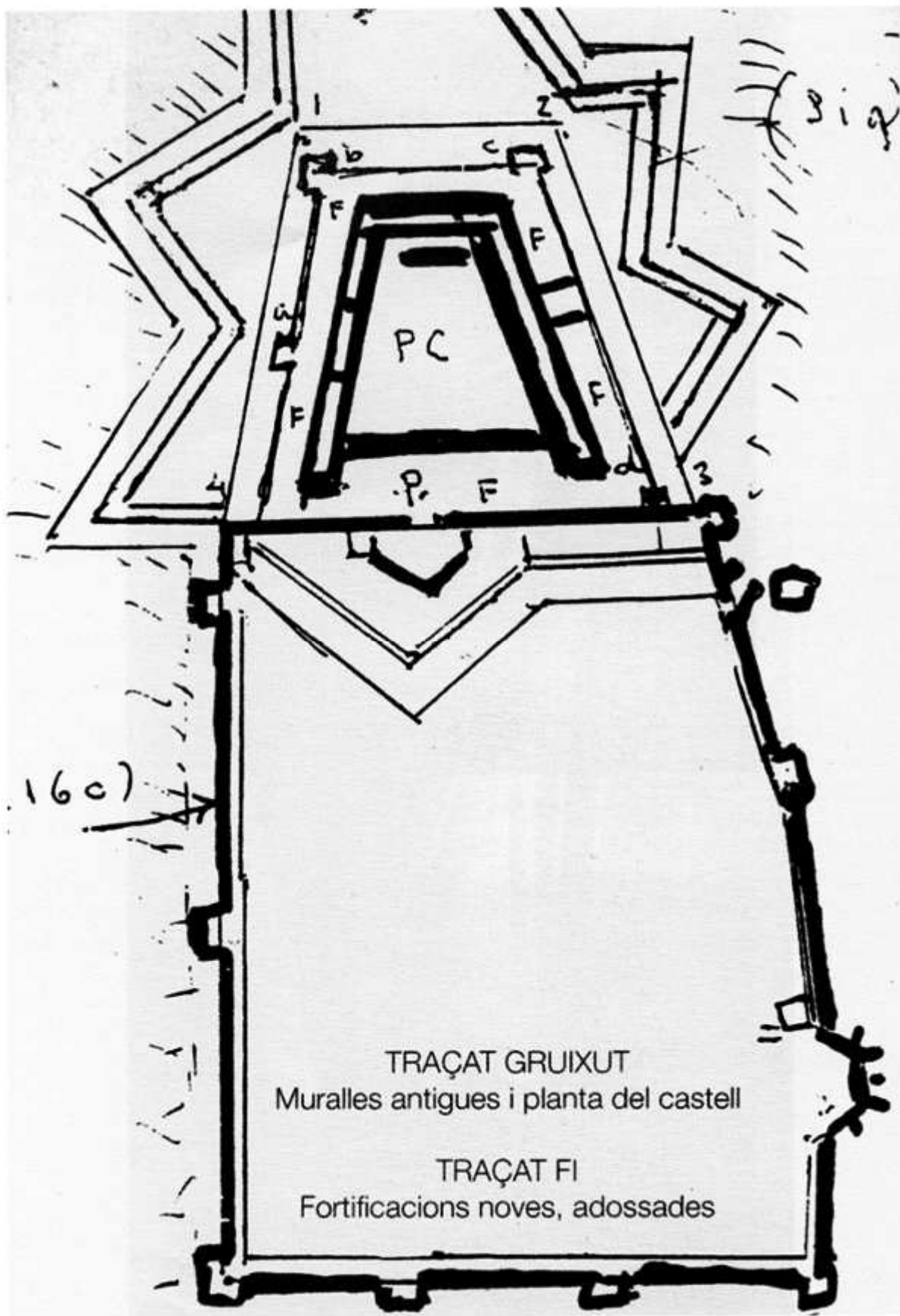
Sepulcre de l'Infant Joan d'Aragó

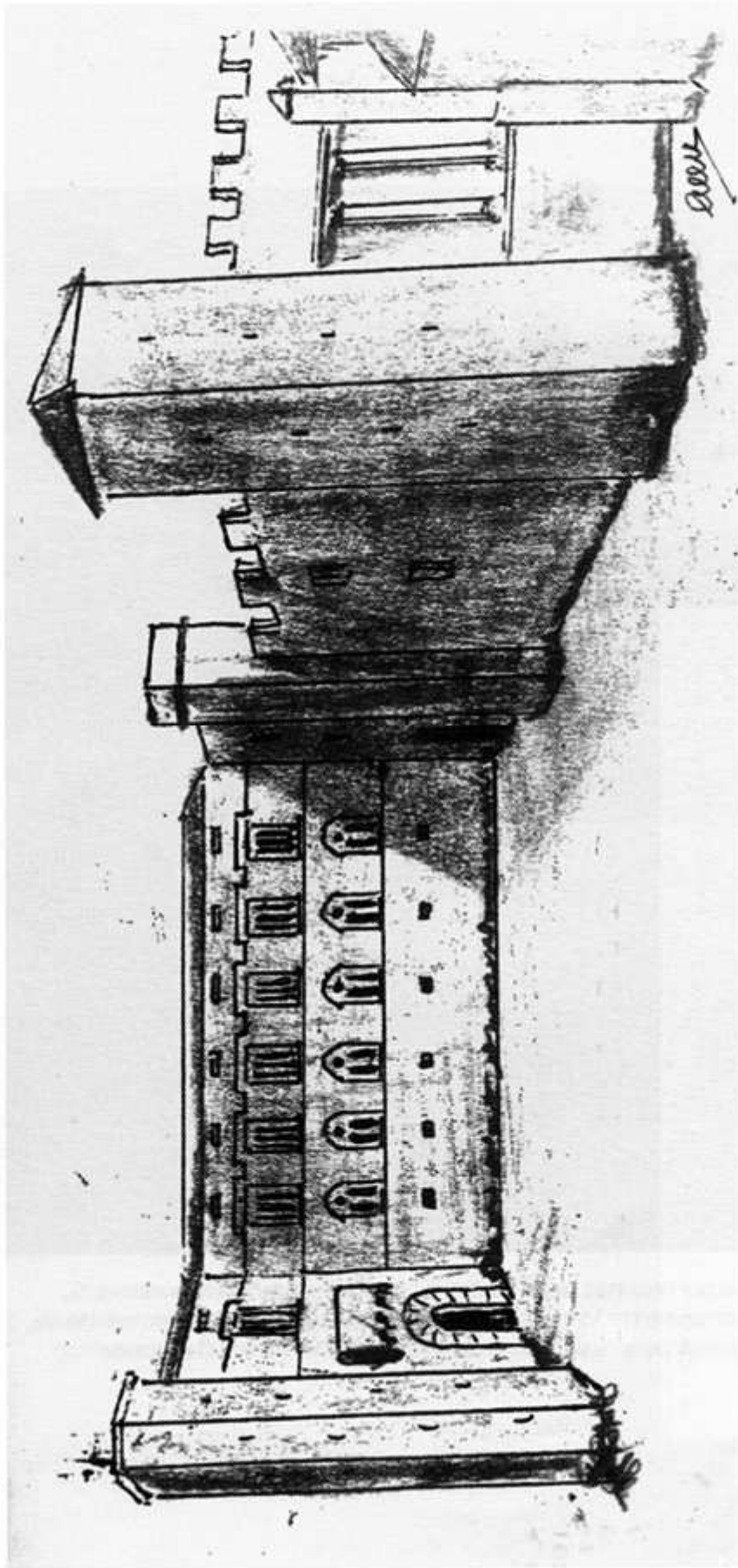
Detall de la sepultura de Joan d'Aragó

Pere III el Cerimoniós. Escultura d'enric Monjo (Museu Marítim, Barcelona)

Plànol molt antic del castell en forma de A ajeguda; així el batejà Mn. Ramon Bergadà. (Beaulieu 1614)

Plaça del Rei a Tarragona

Al fons, façana del Palau amb les seves grans finestres d'estil gòtic. A l'esquerra, entrada principal amb la Torre Alta i octavada. A la dreta, una porta secundària, guardada per una torre de secció quadrada i el reste de la façana de pilars amb la torre cantonera. Segueix un tros de façana, amb les columnes C de S. Hermenegil. Un trosset de façana de la Sang

Aquí es pot observar, quasi de forma panoràmica, com està encimerada quasi tota la façana del Monestir de Santes Creus, pels grans merlets espitllersats, construït per a la seva defensa i ordenat pel rei Pere el Cerimoniós

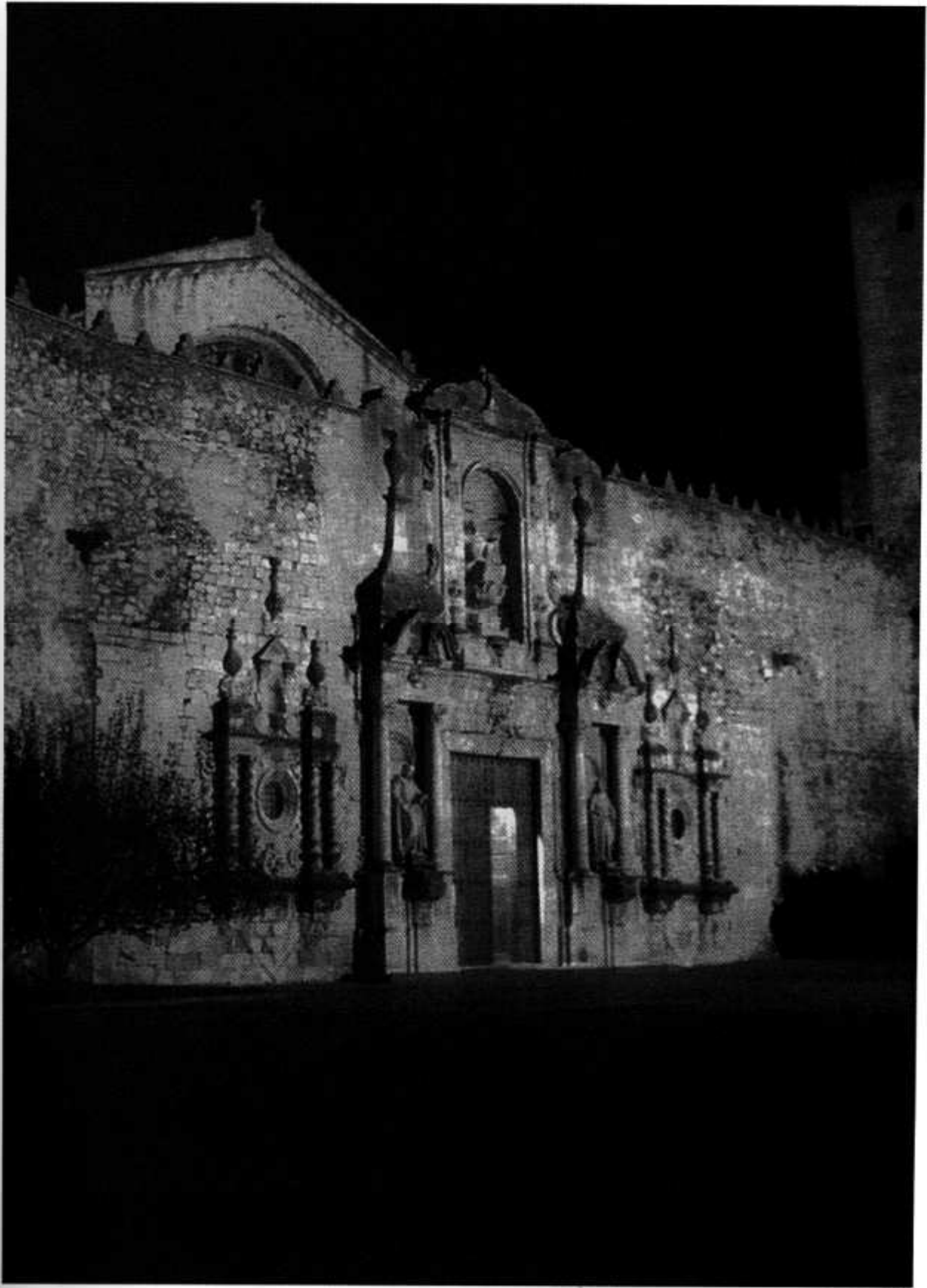

On es veu més clar és a la façana que en comptes d'acabar en punta, d'aquella forma triangular rematada amb una Creu, aquí es remata de forma quadrada i amb merlets espitllers, tant el corresponent a la nau central, com per la dels costats

Aquí, el campanar llueix uns merlets petits i atrevolats. La seva alçada així ho permetia. No obstant això, veiem que tot el llençol de muralla que protegia la part del Palau Reial i façana del Monestir de Poblet, seguien aquest model

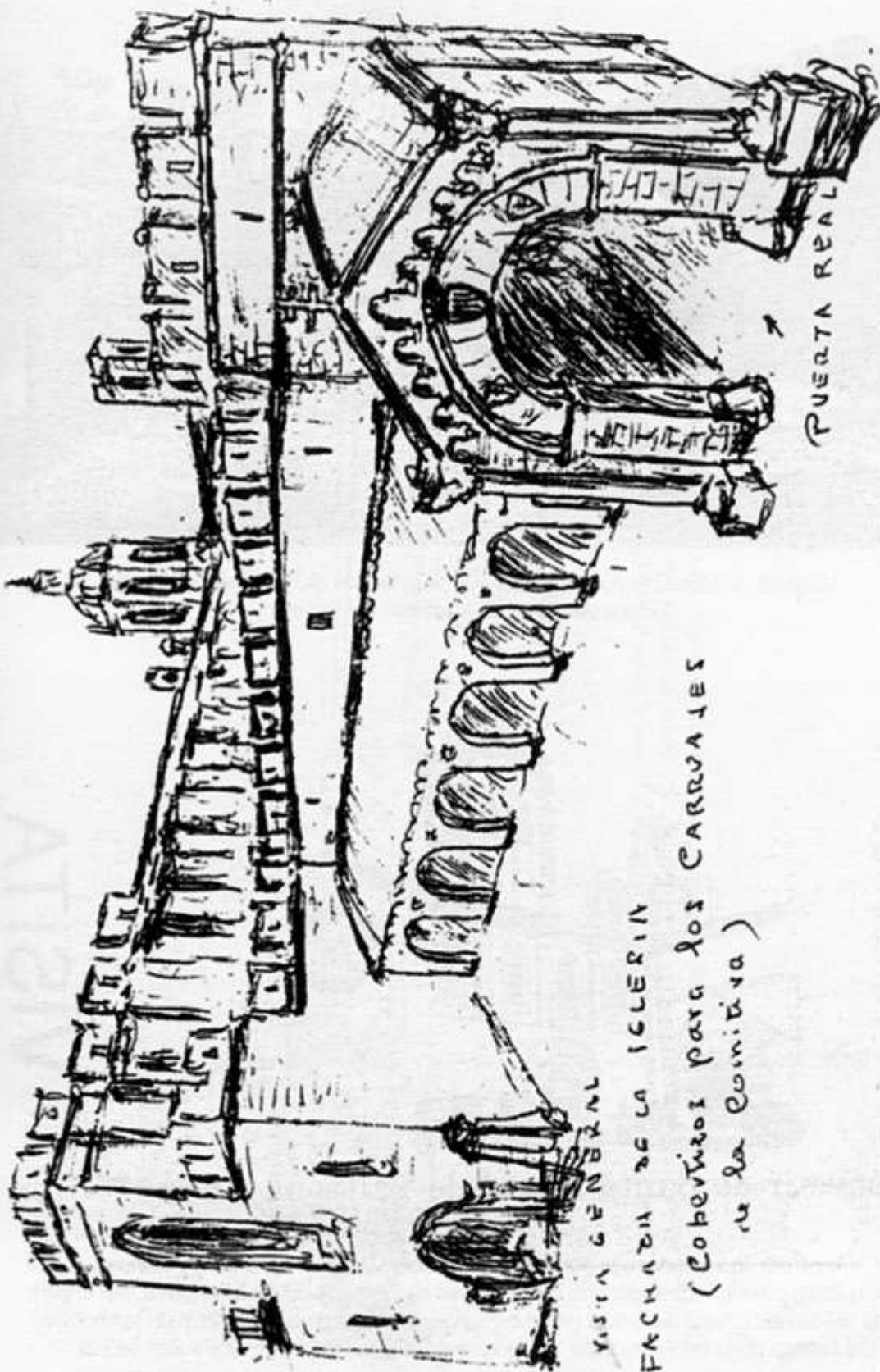
Façana del Monestir de Poblet

Monestir de Santes Creus. Absis de l'església i cimbori

Pel damunt dels brodats dels arcs del claustre, un munt de merlets

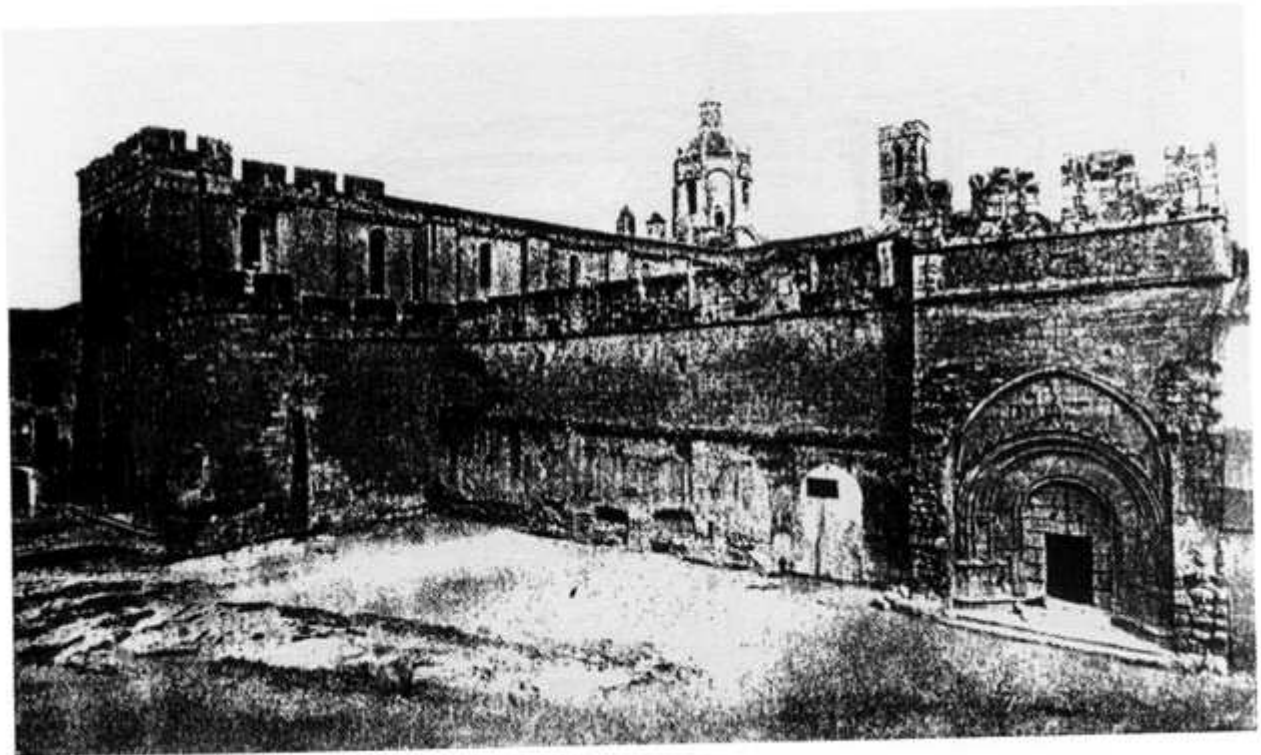
VISTA GENERAL

FACHADA DE LA IGLERIA

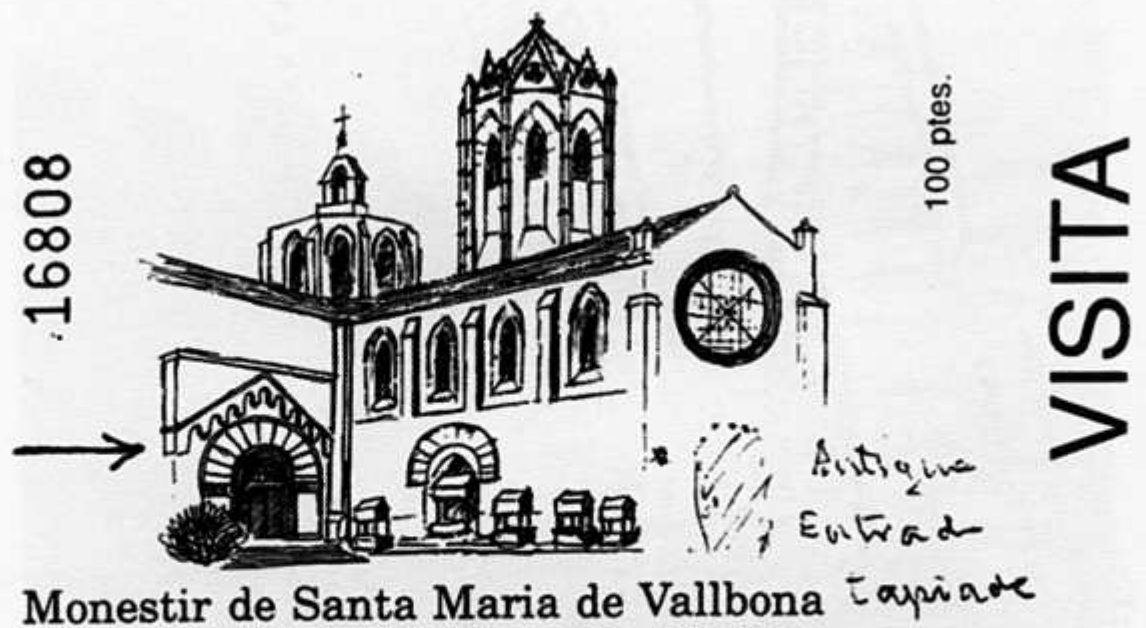
(Cobertizo para los CARRUAJES
de la Comitiva)

PUERTA REAL

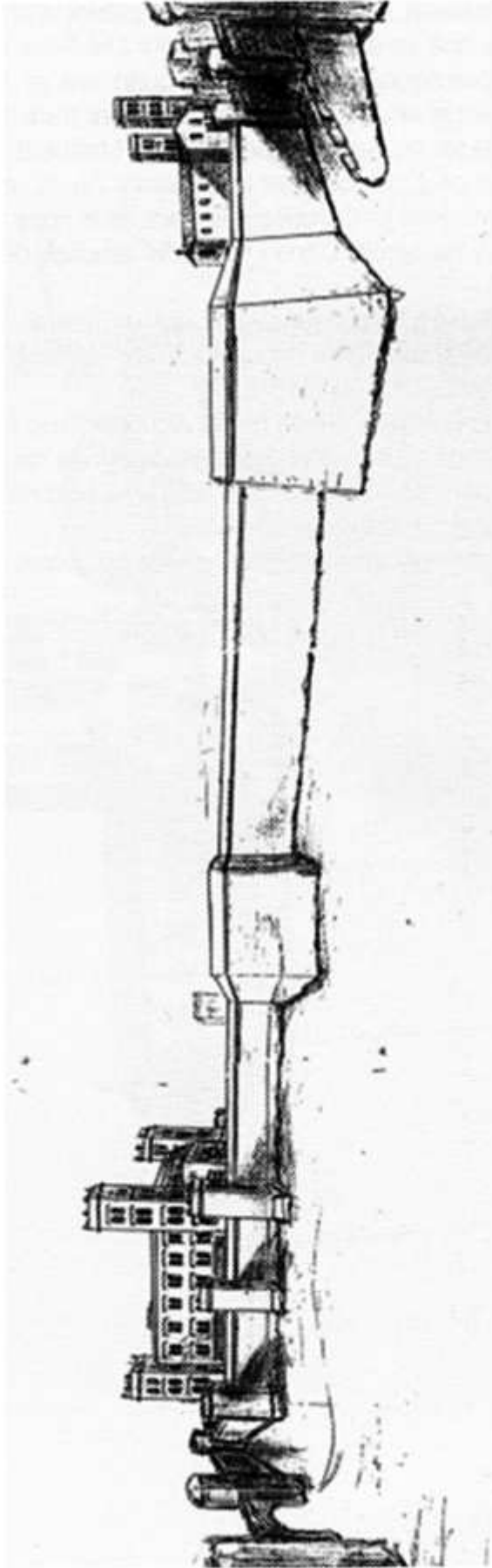
Monestir de Santes Creus

Monestir de Santes Creus. Vista general de la façana de l'església i porta reial.
Extreta del llibre *Las maravillas del universo*

He recollit aquesta entrada per a la visita al Monestir de Vallbona de les Monges, en la qual és patent –indicat per una fletxa– l'ornat de l'entrada actual a l'església, per la part dreta del creuer. L'ornat de la qual prové de Santes Creus, d'on la portà Pere el Cerimoniós. Era l'antiga porta del Palau Reial, que s'enderrocà per a fortificar millor aquell cenobi. L'entrada a l'església del de Vallbona, fou inutilitzada amb edificacions de la clausura i estava on avui hi ha el cor de l'església, que està dins la clausura

Amb aquest dibuix panoràmic, amb el qual m'he fet la il·lusió de veure el conjunt del castell de Constantí des de la part del migjorn; vegeu les grans dimensions que recull la meua imaginació entre les muralles i baluards; als extrems hi ha aquelles grans edificacions que arribaren al sumum quan el seu senyor era l'arquebisbe Pere de Clasqueri, durant el regnat de Pere el Cerimoniós

Per a fer els dibuixos, m'he basat per un costat en el plànol d'un gravat fet per Beaulieu l'any 1614, i per l'altre pel que va exposar l'historiador Del Arco, i per les planes històriques publicades a la fulla parroquial de Constantí, quan era el seu rector Mn. Ramon Bergadà; i a més per algunes anècdotes que explicaven per tradició, i que jo d'infant havia escoltat alguns dijous a la tarda, narrades per la Maria Marinera.

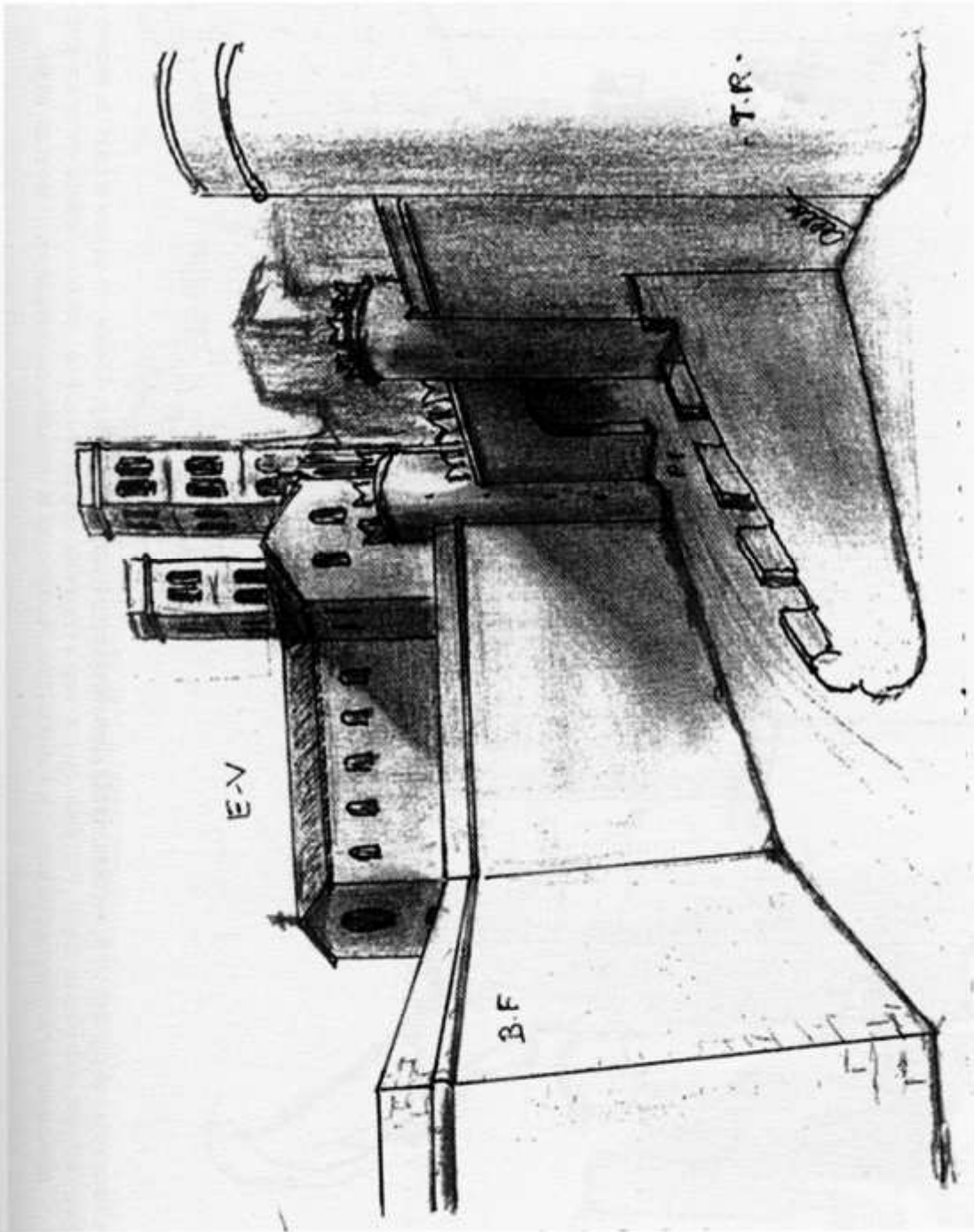
De totes maneres, tot el que està dibuixat per imaginació, no és utòpic i s'acosta més a la realitat que alguns gravats fets per arquitectes francesos, que han arribat als nostres dies i que alguns dels quals he recollit i, fins i tot he fet ampliar, per a poder analitzar-los detalladament.

A veure si amb aquests dibuixos, puc aconseguir, per un costat distreure's i per altra, que pugueu jutjar desinteressadament totes aquestes fantasies, amb les quals he intentat acostar-me a la realitat.

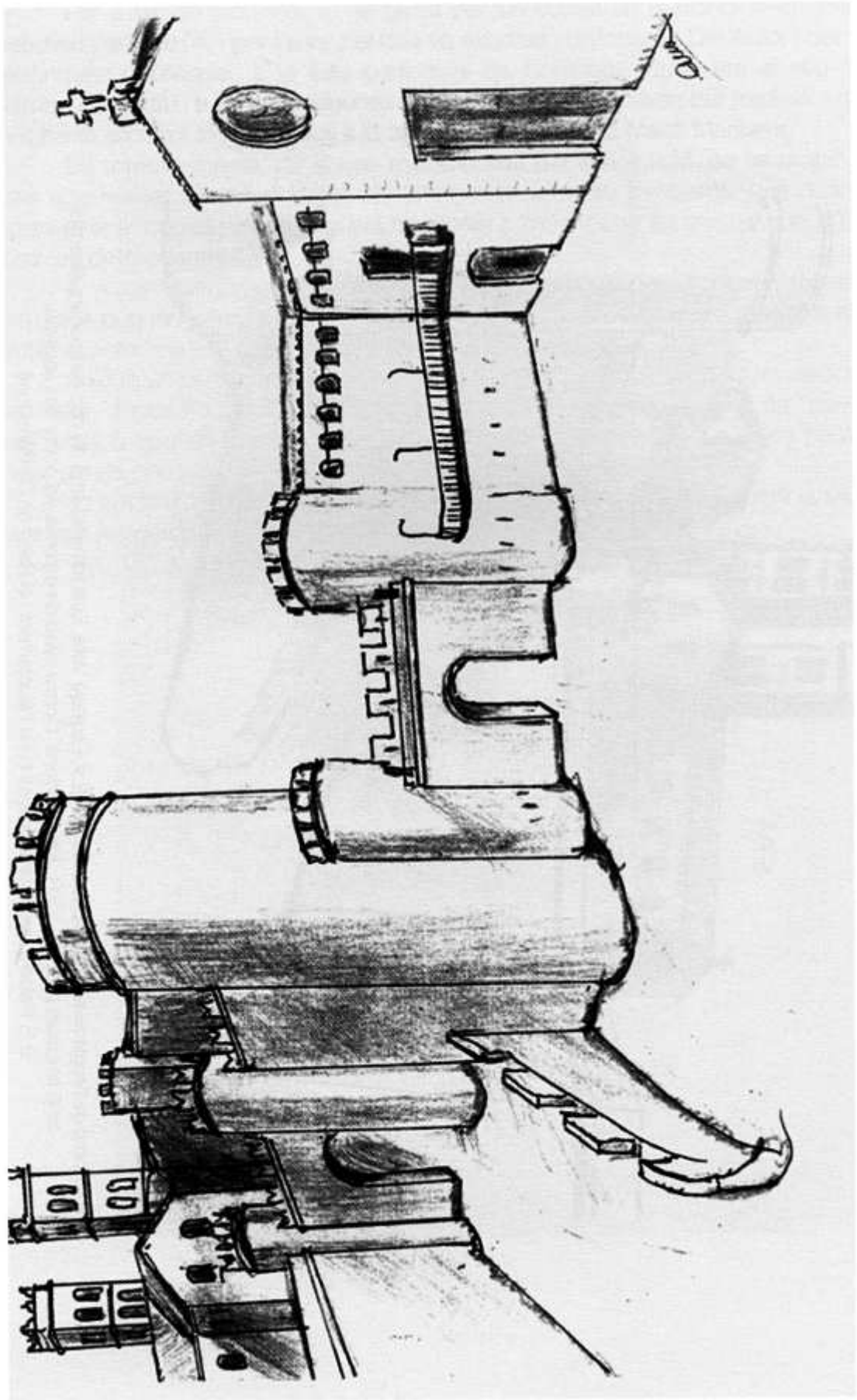
Això té un perdó, tenint en compte que el que ho ha dibuixat és un afeccionat i té el seu valor, doncs ho ha fet als 95 anys, quan ha arribat a la categoria de "dues vegades nen" edat la qual en què tot està permès. Els professionals de la història ho podran explicar a més que amb més detall, d'una manera més exacta.

Jo em limito, a mostrar-vos els dibuixos i acompanyar-los, explicant la situació i donant-vos les gràcies, si se'ls mireu.

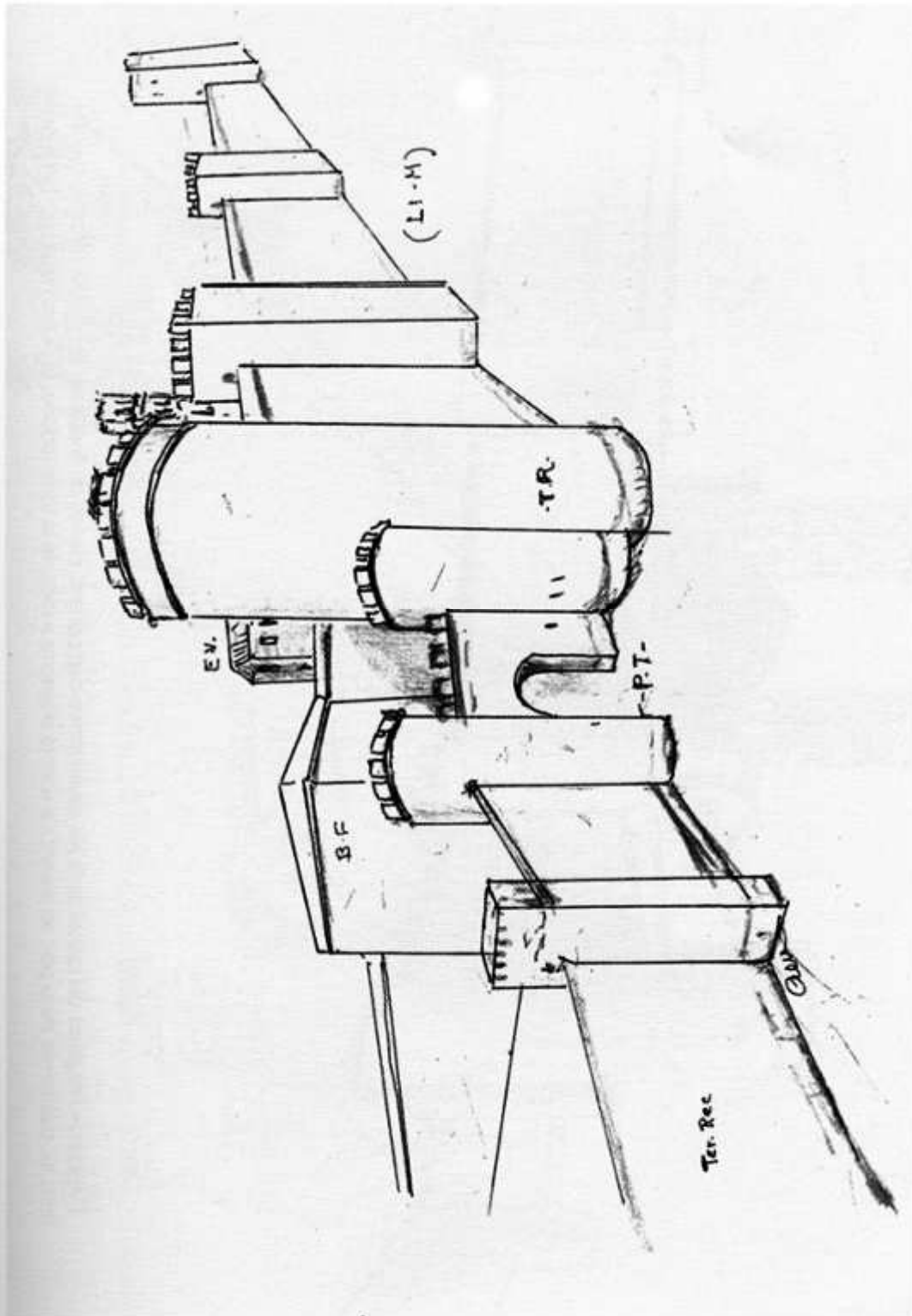

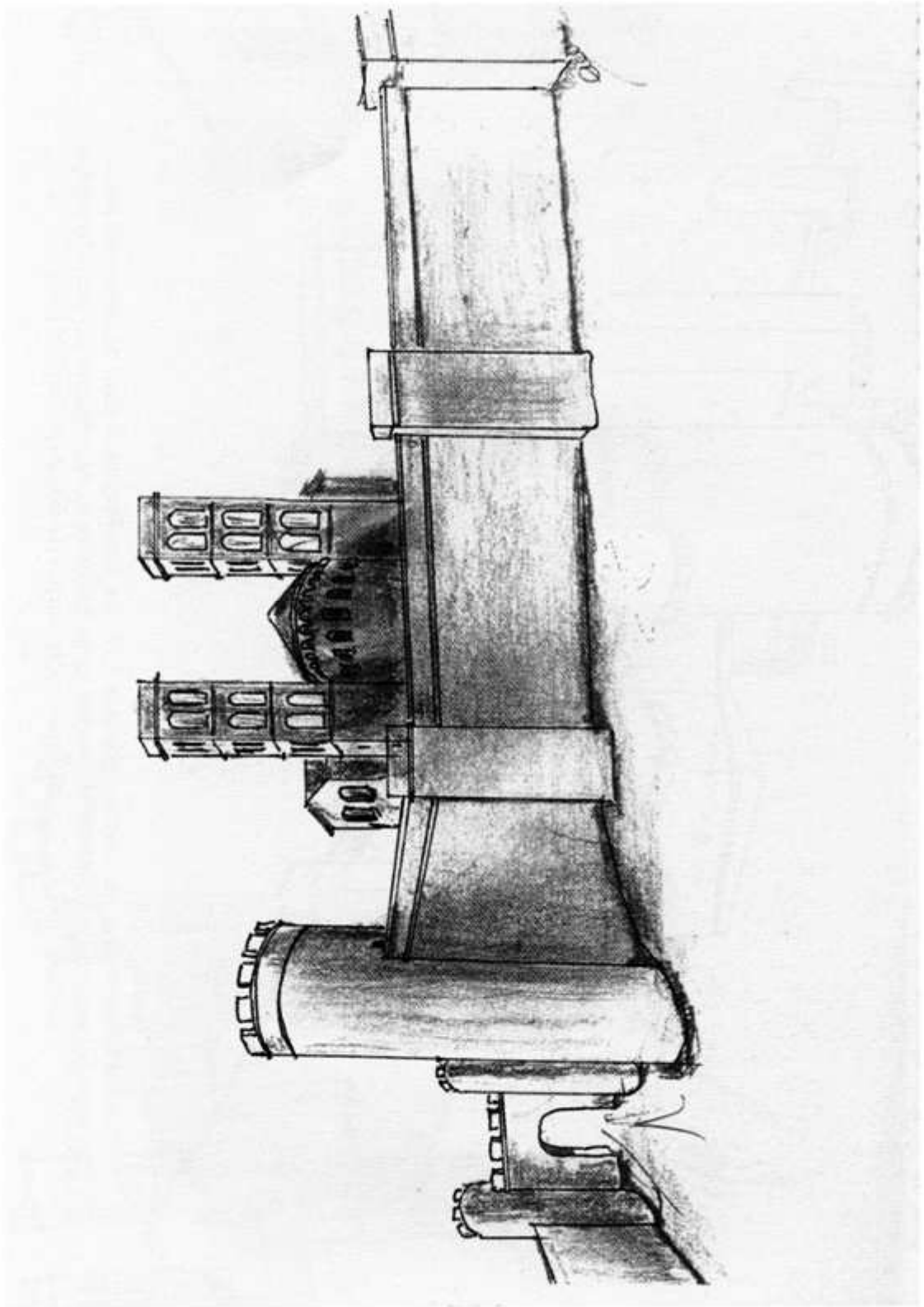
P.I. Portal de l'església amb les dues torretes - E.V. Església Vella. Estil romànic amb els dos campanars absidals amb finestres bilobats. - T.R. Torre Rodona. Com a talaià de defensa del portal de l'església. - B.F. Baluard que estava on avui hi ha l'ajuntament i el Racó de Ca Perruques.

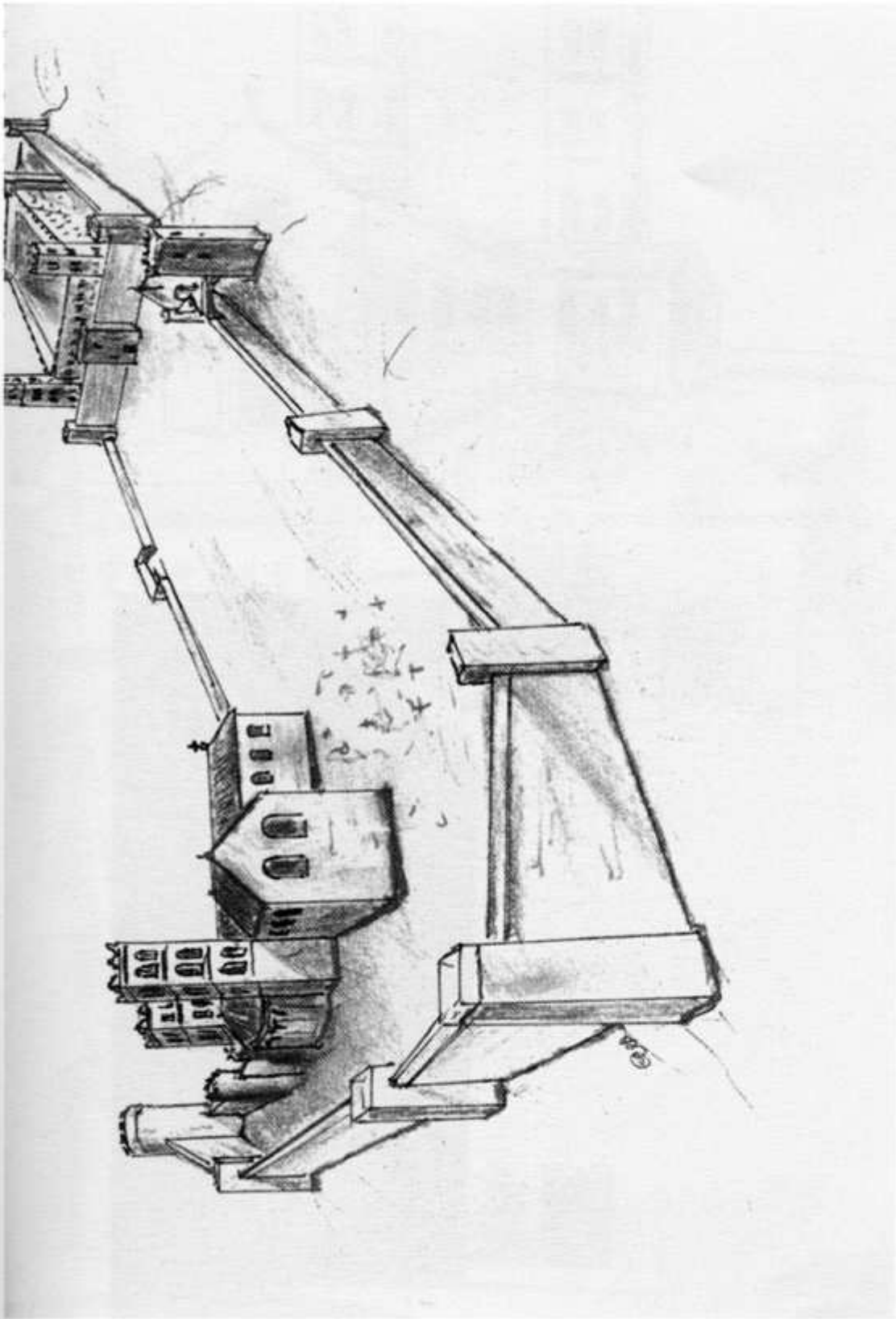
Portal de Tarragona vist per dins amb les dues torres. Una servia com a cantó per l'antiga Abadía, on es veu el racó i la tercera església, doncs les dues primeres eren dins el castell. Portalada que du cap a l'església, que es veu al fons, era una església romànica amb dues torres campanars amb finestres bilobats. La Torre Rodona, destaca per la grandària en comparació a totes les altres

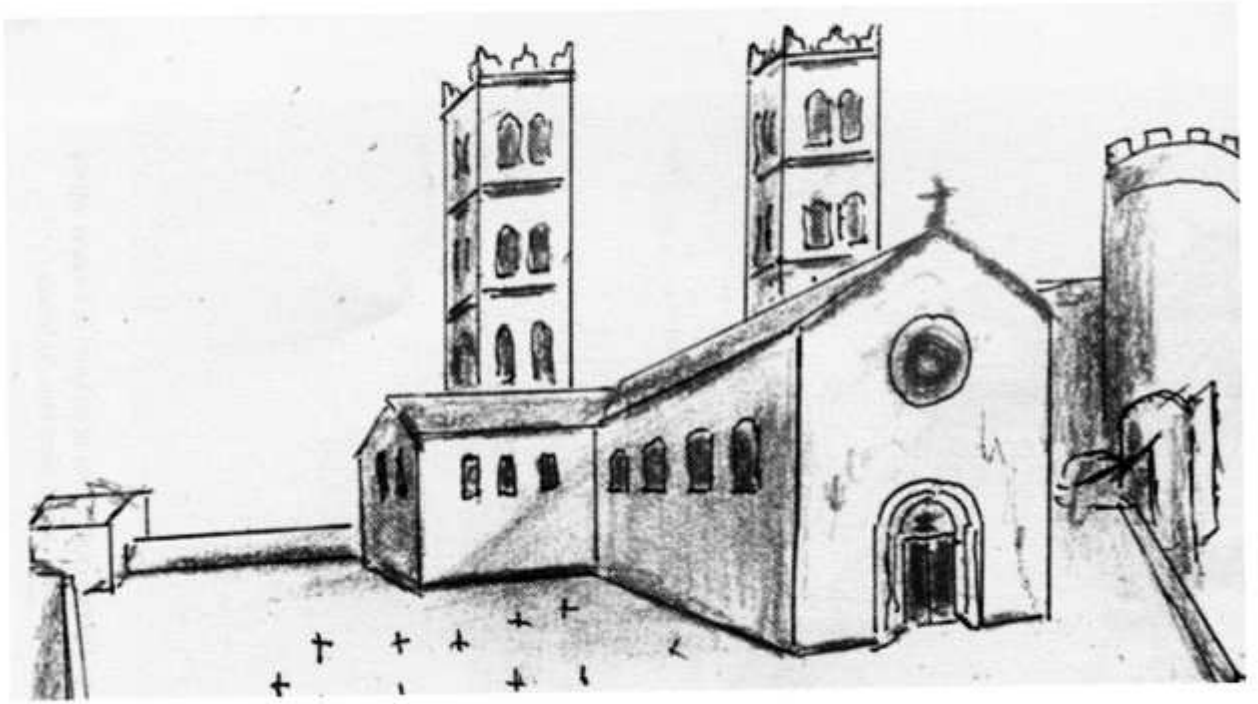
Portal de Tarragona, amb les dues torres de vigia (P.T.). - La Torre Rodona, la talaia de defensa del portal de l'església. Llençol de la muralla est amb les tres torres quadrades (L.I.M.) - Balaard (on avui hi ha adossat l'ajuntament) (B.F.) - Tros del tercer recinte cap a la Baixada de la Creu (Ter. Rec.)

L'Absis de l'església del castell amb les seves torres-campanars, plenes de finestralis. En primer terme la muralla amb les tres torres de la part de llevant i a la seva esquerra a més de la torre rodona, el portal nou o de Tarragona.

L'església i el parament del recinte per la part nord que acaba on hi ha la torre grossa, en l'angle que forma el creuer i la façana lateral, on hi havia el primitiu cementiri; a la part del fons es veu el castell amb les seves torres, una d'elles feia de talaia.

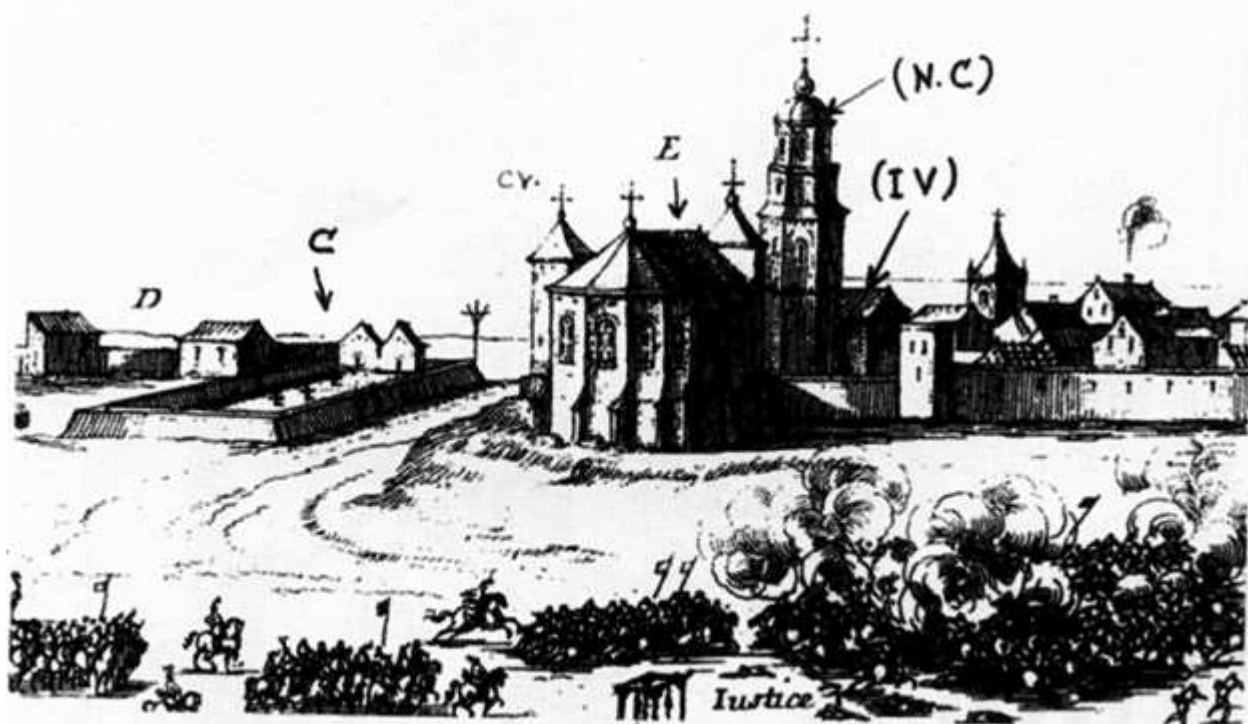
Església primitiva estil romànic. Planta Creu Llatina amb dos campanars absid

Per similitud una fotografia de l'església del castell de Escornalbou

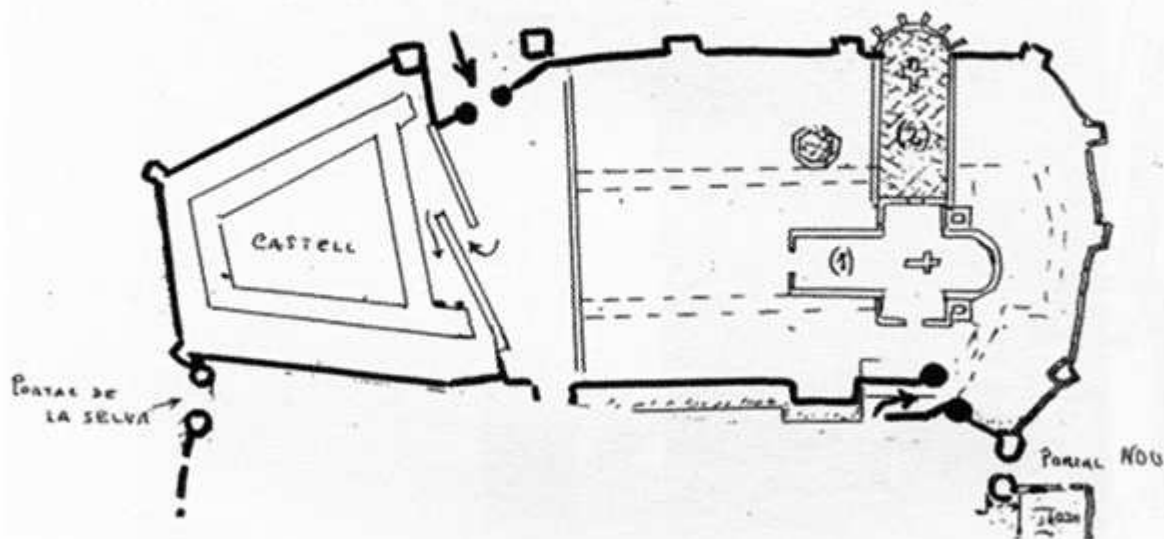

Additament a la part de l'evangeli, que arriba fins la muralla. El nou campanar, on hi havia del cementiri

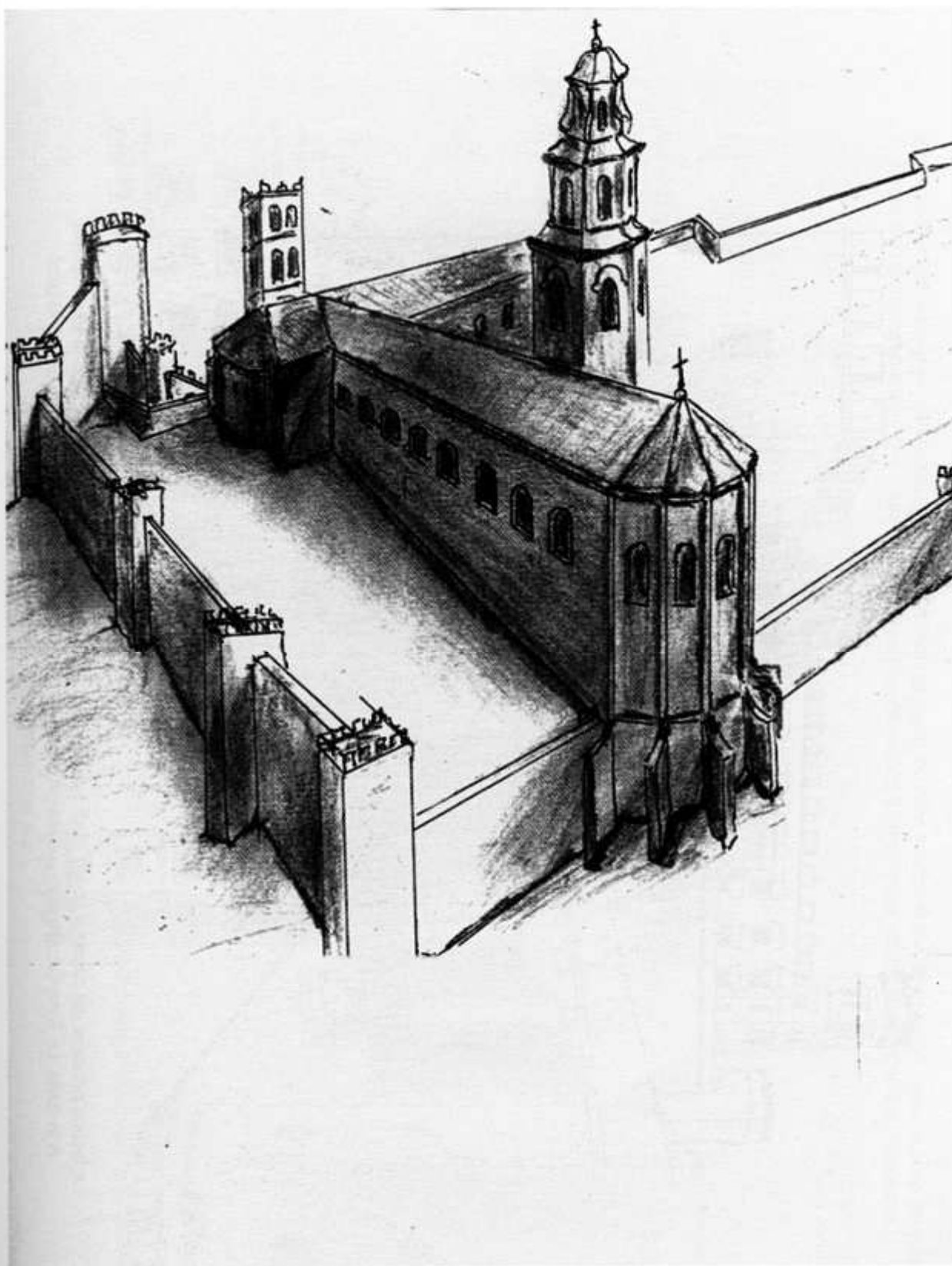

Església i cementiri de Constantí (detall del gravat de Beaulieu, segle XVII)

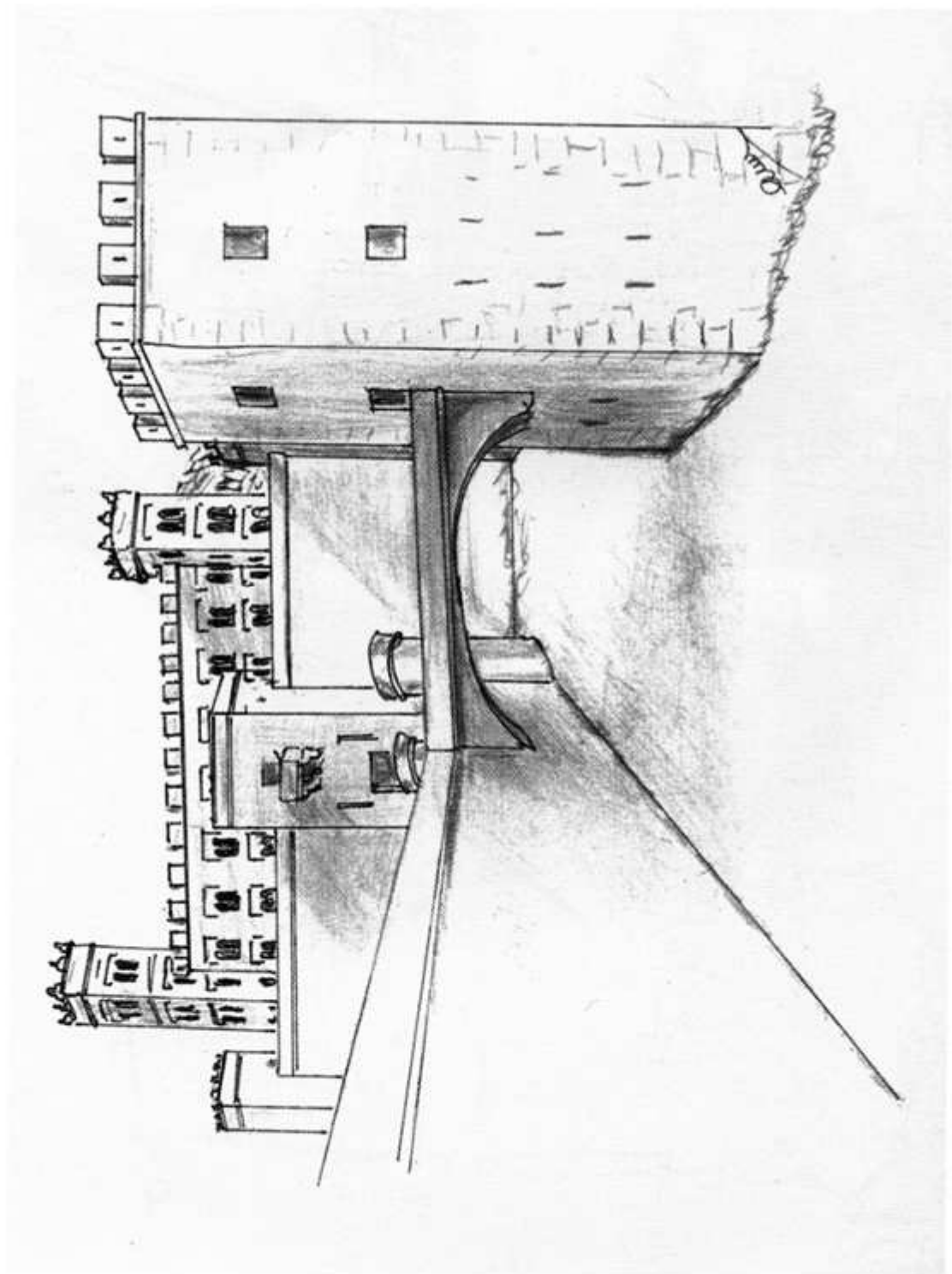
(V) església vella - (E) ampliació afegida a l'església - (C) cementiri
 CV (11) campanars vells - (N.C.) nou campanar

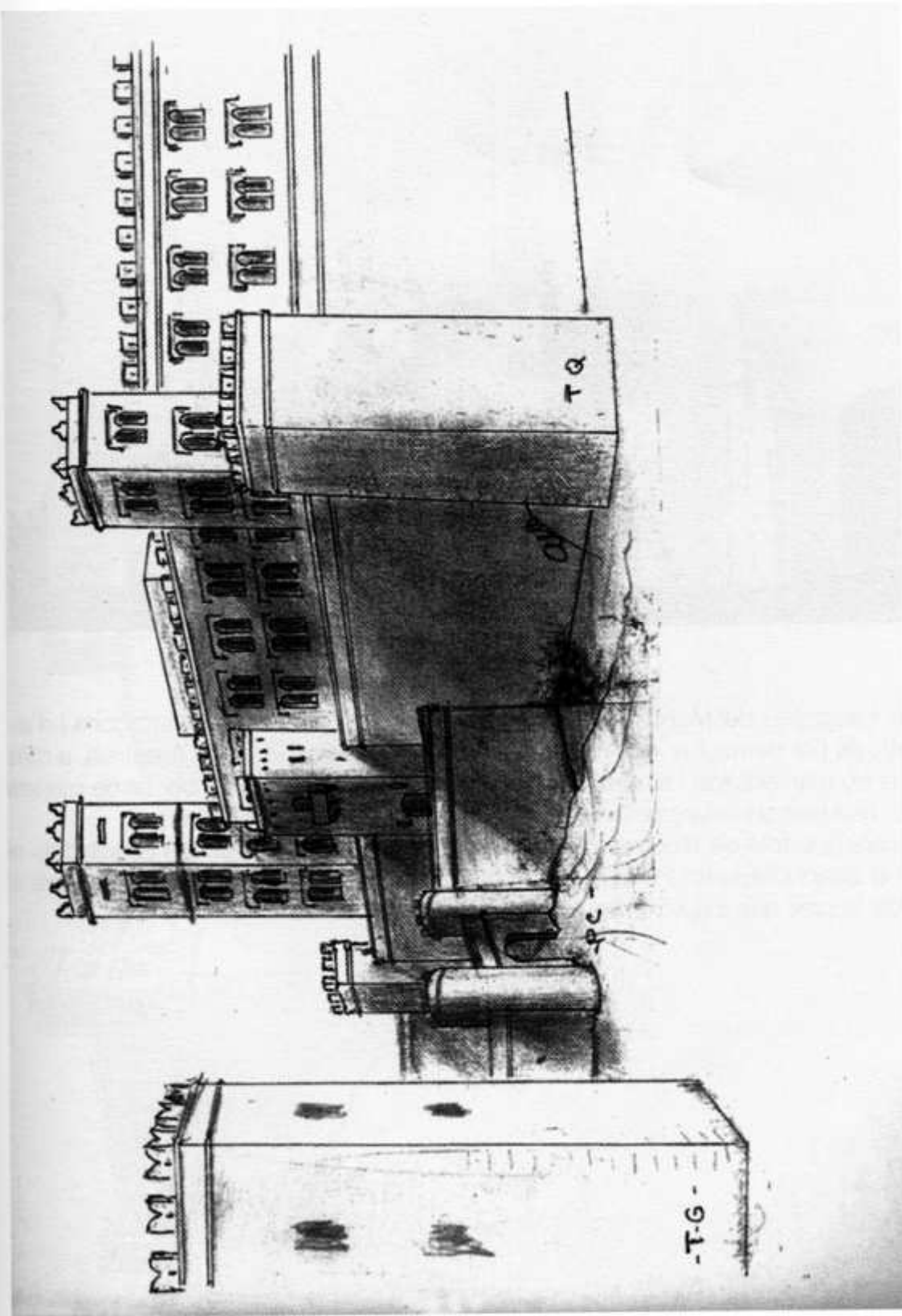

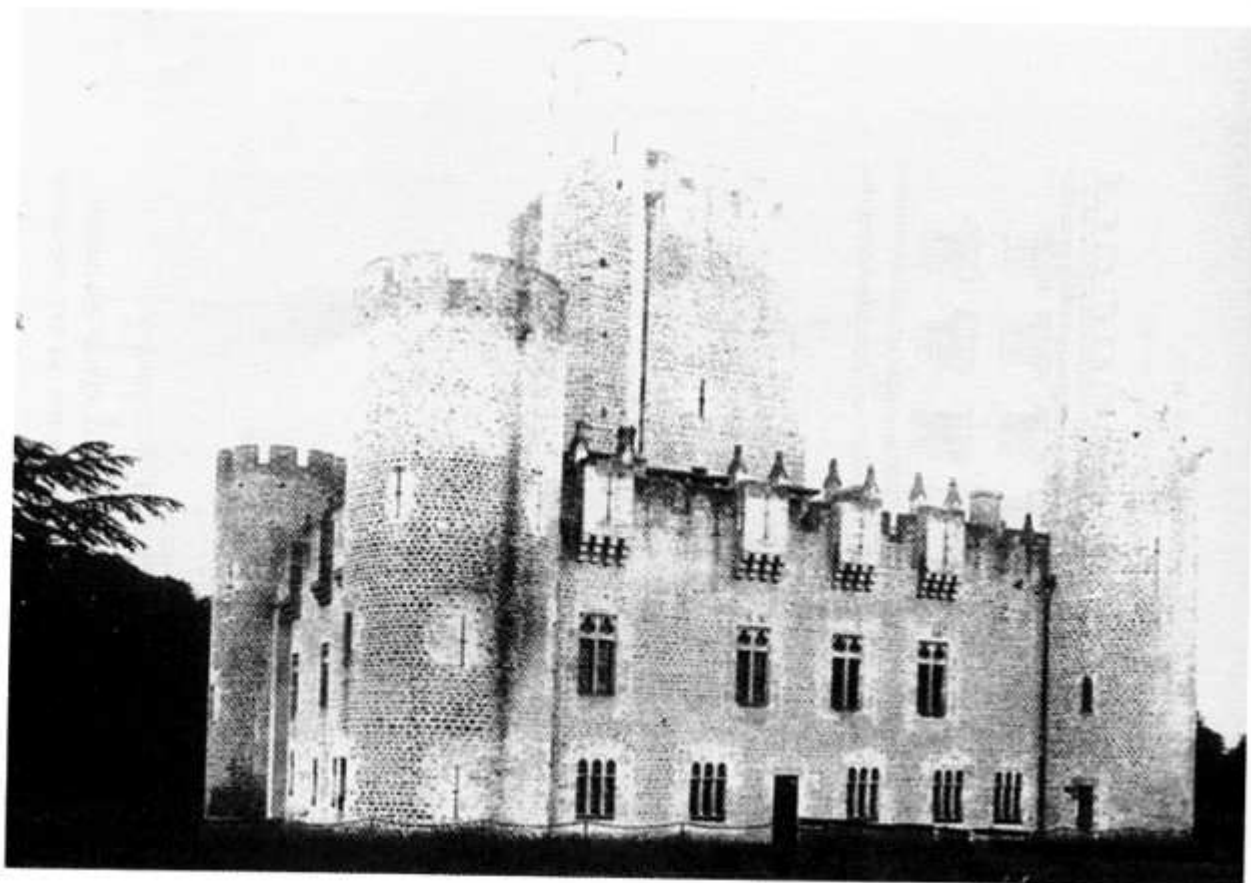
L'església, fou eixamplada fins arribar a la Muralla, afegint-la al creuer i es feu un nou campanar al lloc on hi havia el fossar, doncs un dels dos campanars fou enderrocat per haver-se esquerdat i ésser un perill. L'absis de la nova construcció s'hagué de reforçar per la base amb uns murs-escaires, doncs sobresortia la línia del mur

La façana principal del castell amb les dues torres i al seu davant la torre de l'homenatge amb la seva muralla.
A la dreta. La Torre Grossa com a defensa del portal d'entrada cap a la plaça d'armes. Es veu el pont
que la comunica amb l'esplanada

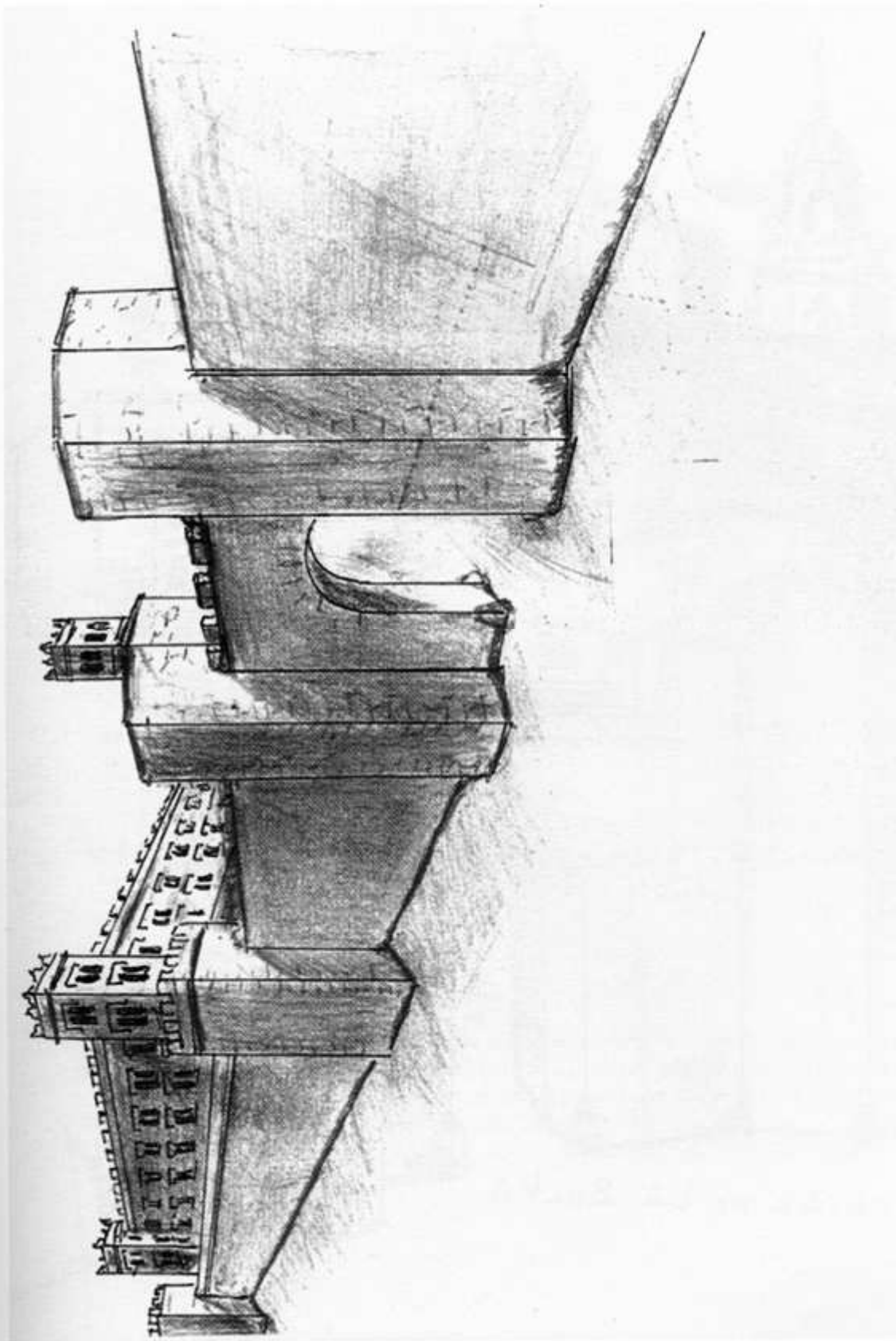

Panoràmica de la façana del castell. Al seu davant la torre de l'homenatge i el recinte. - P.C. Portal de la muralla del castell amb les dues torretes. - T.G. Torre grossa, com a vigia del portal del castell. - T.Q. Torre cantonera del recinte del fons del castell

Les fotografies del Monestir de Santes Creus, del Palau del Rei a Tarragona i d'altres indrets, és per demostrar que no he estat exagerat al dibuixar tants finestrals, a més Del Arco ja ho manifestava, i a més, per a que es comprovés també la classe de marlets espillerats, que tant abundants es veuen pels murs i terrats de Santes Creus.

Encara que tots els dibuixos del castell de Constantí són imaginaris i traslladats al temps en el qual hi havia en Pere de Clasquerí i que fou enderrocat per ordre de Pere el Cerimoniós, jo crec que s'aproximen molt a la realitat.

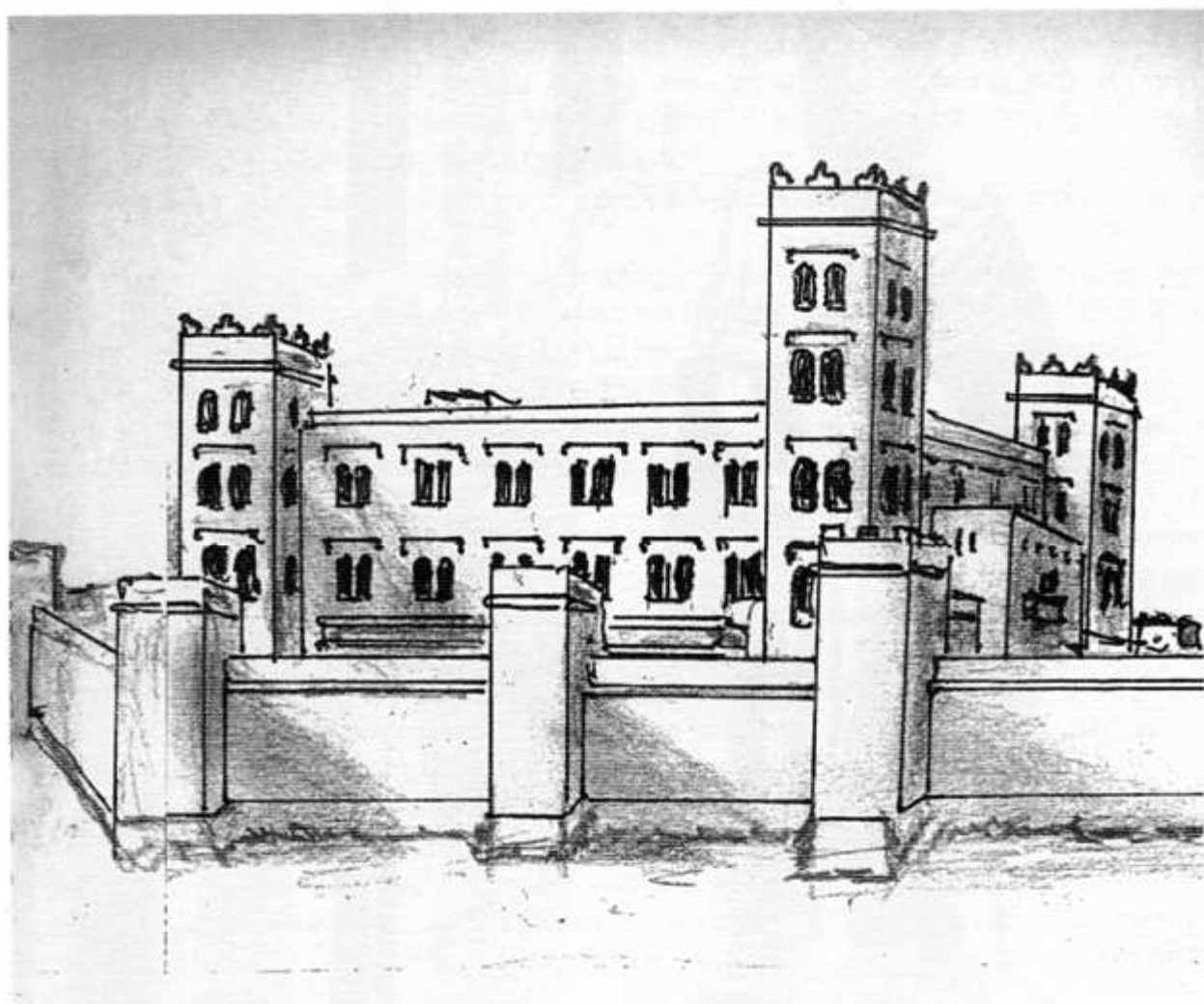

Des del portal de La Selva es veuen les façanes sud i oest del castell amb tot el finestral. El castell conservava el seu fossat, entre el seu parament i el de la muralla guardada amb torres

PORTAL DE LA SELVA

Portal de la Selva

La mola del castell, vista des del migjorn. Pel davant es veu un tros de muralla guardat per tres torres, que tanquen el fossar, es veu la cantonada amb la façana principal i la torre més alta que li fa de talaia. Al costat esquerre es fa veure un tros del portal de La Selva i es veu el pas de ronda entre la muralla i el contrafort

Retrat de Pere el Cerimoniós d'Aragó, III de Catalunya i II de València,
realitzat per l'escultor Jaume Castalls.

Després del cop de geni de Pere el Cerimoniós, que no podia aconseguir fer-se amb la propietat del castell, que mantenien amb tots els drets i procediments els del Capítol de la Catedral de Tarragona, un cop empresonat l'arquebisbe Clasquerí –que es feu escapol cap Avinyó i al tornar va morir–; el rei al veure la situació, ordenà als veguers de Montblanc i Vilafranca que conduïssin llurs exèrcits contra els llocs del camp de Tarragona, doncs els seus habitants eren partidaris de que els castells i els camps restessin en poder de l'arquebisbe i no passessin al poder reial.

L'operació invasora fou dirigida per Bernat de Vilademany, el qual ocupà les viles de Riudoms, Constantí i Vilabella, les quals per cert, foren molt castigades.

Constantí va veure per primera vegada com enderrocaren les muralles, les quals varen ser enfortides i fortificades precisament durant el seu regnat, motivat per les contínues guerres entre les corones de Castella i Aragó”.

Per desgràcia aquesta acció es va repetir altres vegades quan la guerra dels segadors i quan la guerra del francès.

Aquest acte d'enderrocament fou catalogat, a la mort del rei, pel seu mateix successor, com una cosa vandàlica i va prometre al Capítol i sobretot a la població, la seva reconstrucció per a esborrar aquella acció del seu pare, impròpia de la seva manera d'actuar, que dedicà quasi tota la seva vida a construir i no a destruir, com ho testimonien totes les millors edificacions que veureu en molts indrets de la Corona; Allò era un atac de zels contra el millor assessor que tingué en els seus governs i el company més fidel en tot el regnat.

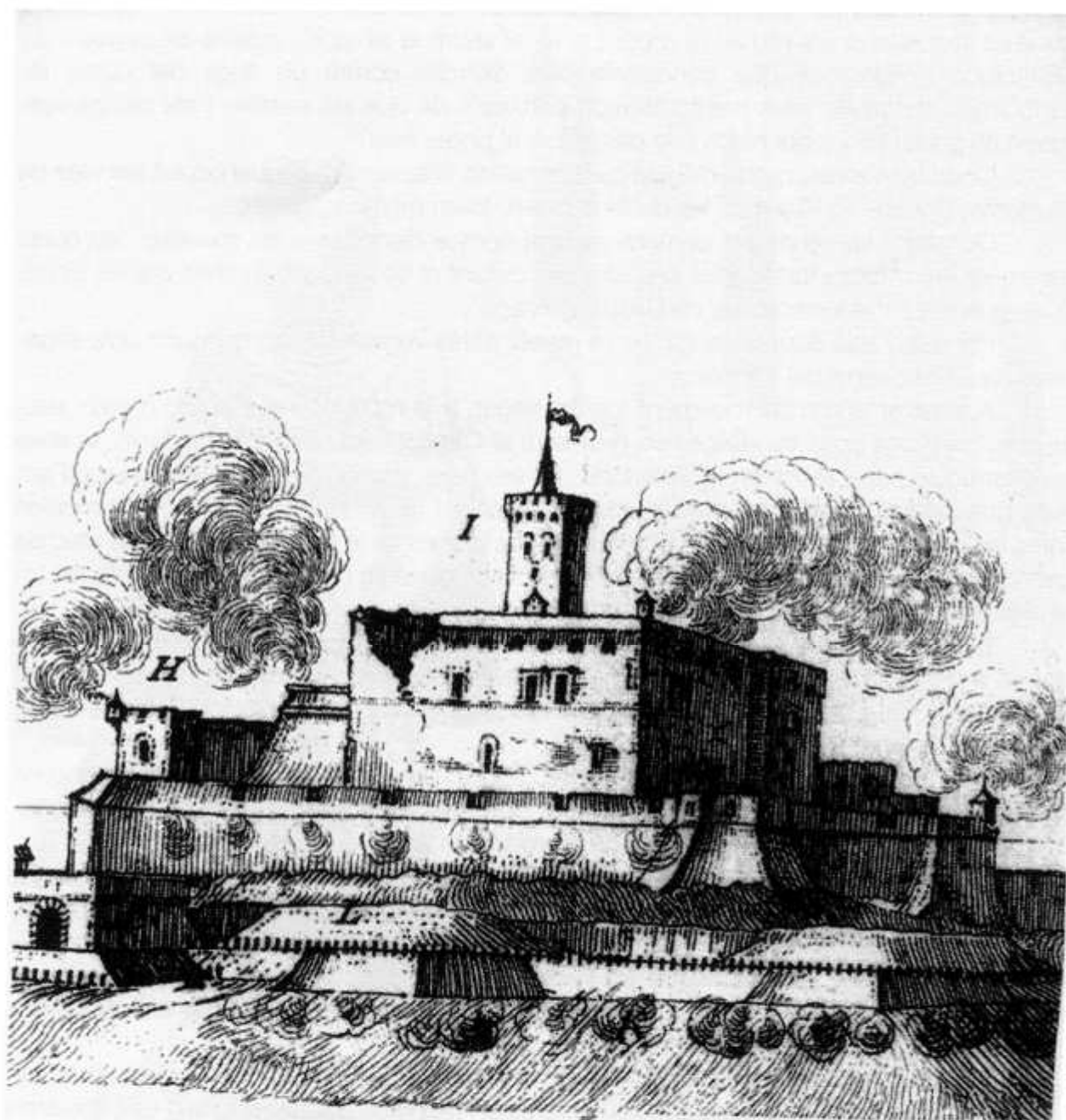
El seu successor, va complir la promesa i reconstruí la fortalesa, però no tenim cap gravat o dibuix que ens pugui orientar de la seva presència, només uns de relativament més recents, fets per uns arquitectes francesos que pertanyien a l'exèrcit francès i que, cosa natural, tenien un caire militar.

Així, he copiat un gravat de Beaulieu, sobre Constantí, on vol assenyalar la conquesta del castell per les tropes franceses, que segons Josep M. Sabaté, diu correspondre als anys 1647 o 1694. També he reproduït un altre del Museu Britànic.

Els dos dibuixos del castell, si els examinem amb una mica de detall, ens porten a la conclusió de que els dos autors, traurien uns apunts i acabarien el dibuix a casa seva, on la fantasia faria de les seves. Jo no sé si els dos són de la mateixa època, però coincideixen en remarcar una esberlada de l'edifici, en una cantonada, encara que per un, abastava el diedre de l'aresta i per l'altra, només una banda, però en l'essencial, era pràcticament el mateix.

Una altra diferència, és tant en el nom, com en el volum dels merlets; en un es fan més evidents, estant al descobert i en l'altre estan mig tapats, com si fossin uns finestrals o una barana de terrat i a més el seu nombre és quasi doblat.

També a la façana posterior, un té unes dimensions enormes, si es té en compte que en el plànol aquesta part és la més curta, això representa que el castell té una superfície molt considerable, a més no sé si és una apreciació, però fa l'efecte de què la façana és una suma de dues edificacions.

Aquí les poso encarades, així podreu comprovar les diferències del que es posa més en evidència: en les fortificacions afegides en les seves bases, i en el de la fotografia superior, la gran quantitat de troneres que hi ha, i en l'altra no es fan evidents. Ni amb els finestrals són coincidents.

En el d'aquesta plana, o sembla una cosa esquemàtica, presa a una suposada alçada o potser com un castell de juguina, o perquè ho entengui un xiquet, però es fan evidents les diferències.

Jo no sé, si es compliren el peu de la lletra les ordres donades pel rei Pere de que no deixessin pedra sobre pedra, a mi em fa l'efecte de que quelcom quedaria, doncs en aquests dibuixos dels arquitectes francesos, en ambdós, es veuen aquelles esberlades de la cantonada del castell, en un d'ells es contempla el pati interior i a més, sembla que l'albirin alguns dels finestrals bilobats.

Ens explicava el Sr. Del Arco, que els pisos superiors tenien una gran quantitat de finestral bilobats amb una columna central, amb pòtics i balconades.

Jo recordo d'infant que als Magatzems de Cal Resolé –ara propietat de Cal Apotecari–, on s'hi entrava per una portalada gran, allà al carrer de les Creus, al costat de Cal Nac, que era una casa relativament petita situada rera l'absis de l'església, i en front d'on arrancava el Carrer de la Costa, entre la casa del Manel de la Tenda i la del ferrer Queralt, a uns deu metres de la portalada hi havia un gran pati, que al fons, mostrava les ruïnes del castell, allí es conservava un gran llençol del castell, d'una paret molt alta i molt gruixuda on hi havia uns grans finestral d'uns 3 x 2 metres, com les de les grans balconades distribuïts en dos plànols, segurament els pisos, i que tots estaven esborancats per haver estat arrencats (crec jo) no solament els bastiments, finestres i finestrons, sinó els marcs de pedra, que limitaven les obertures, jo els comparo amb els d'una fotografia que he recollit i posat al costat de la fotografia de l'estàtua del rei Pere el Cerimoniós, i que pertanyien a la façana de sant Miquel del Fa, tant per les dimensions, com per l'aspecte de les parets.

A més, per sota d'aquells grans forats hi havia la planta d'un pis, on deien els mossos de cal Apotecari, que hi havien uns cups fets amb volta, segurament eren dels antics soterranis del castell i que molta part d'ells eren aprofitats pels de Cal Roig, per a cisternes i cubs, doncs el seu magatzem té entrada per l'actual plaça del Castell; recordem que el Sr. Del Arco ens deia que l'arquebisbe Joan d'Aragó, fill del rei Jaume II i germà d'Alfons III, rei d'Aragó utilitzava el castell de Constantí com una terrible fortalesa, fins i tot arribà a tenir empresonats als soterranis del castell, a més de 200 persones. En la somera descripció del castell, feta pel Sr. Del Arco, després d'indicar-nos la gran quantitat de finestral bilobats que tenien els dos pisos superiors, continuava: disposava d'un pati central, que tenia la seva entrada cap a l'orient i protegida per un fossar i un mur, que en la part central s'hi trobava la porta, protegida per una Torre Central on hi descansava en la seva baixada el pont llevadís. Aquesta torre ornada a l'estil de l'època s'anomenava Torre de l'Homenatge, la qual donava a una explanada que es deia Plaça de les Armes, s'hi accedia des de l'exterior a través d'un portal merletat i limitat per dues torres bessones, protegides a la vegada per una altra torre de més dimensions, contigua a la que continuava la muralla.

Hi ha pocs plànols, quasi tots guardats pels francesos, que ocuparen el castell, en diverses èpoques que indiquem, es feren moltes modificacions, tant en les cerques com en l'habitable, anirem contant.

VICISSITUDS PER LES QUE PASSARIA EL CASTELL

Durant la seva llarga vida, doncs s'aproparia als sis-cents anys, des de la seva edificació per l'arquebisbe De la Barca, fins a l'acabament de la guerra del francès, el castell de Constantí n'hauria passat de verdes i e madures, ja sigui en temps de guerres o d'altres lluites, no sagnants, però que també deixaren mossa a la seva estructura, sense bescantar els fets naturals com a terratrèmols i el desgast natural, pel clima i pel pas del temps.

Per altra part, per les necessitats de defensa, que variaren d'acord amb les armes emprades, doncs anaren des de les fletxes a les bales, cosa que ocasionà una revolució tant en l'art com en la defensa militar. Hem d'afegir els gustos o necessitats

dels seus estadants o la vanitat per a fer ostentació, ja sigui del seu poder o de la mania artística o de que hi quedés un senyal del seu pas, això es veu fins i tot en els edificis religiosos, amb els seus escuts. Qui no recorda quan visita un monestir... això fou edificat en temps de l'Abad Copons... o de l'arquebisbe Antoni Agustí, això com a exemple; amb el temps i entre els polítics més prestigiosos, solen fer fonedis arrancant-los de la vista perquè són incapaços ni de imitar-los en lo més mínim, no obstant les crítiques.

A més, sobre el castell e Constantí, de la seva residència com a morada, deuria ser un lloc molt apetitós, no solament per la seva seguretat, sinó pel seu clima o per la seva comoditat. Hom recorda l'anècdota, que ja el seu constructor Aspàrreg de la Barca, s'hi sentia molt millor que en la Seu de Tarragona. I això succeí amb altres Prelats com per exemple en Joan de Moncada, que en 1612, fou proclamat arquebisbe de Tarragona, però no es promocionà a la Seu, fins l'any 1618 i durant aquests anys visqué al castell de Constantí, com també hi visqué l'infant Joan d'Aragó (1622) i Antoni Pérez (1634) i no cal dir aquell arquebisbe guerrer, o bisbe pirata, el Dr. Urrea que aquí maquinà la conquesta d'Eivissa, tots ells, deixaren la seva imprompta al castell.

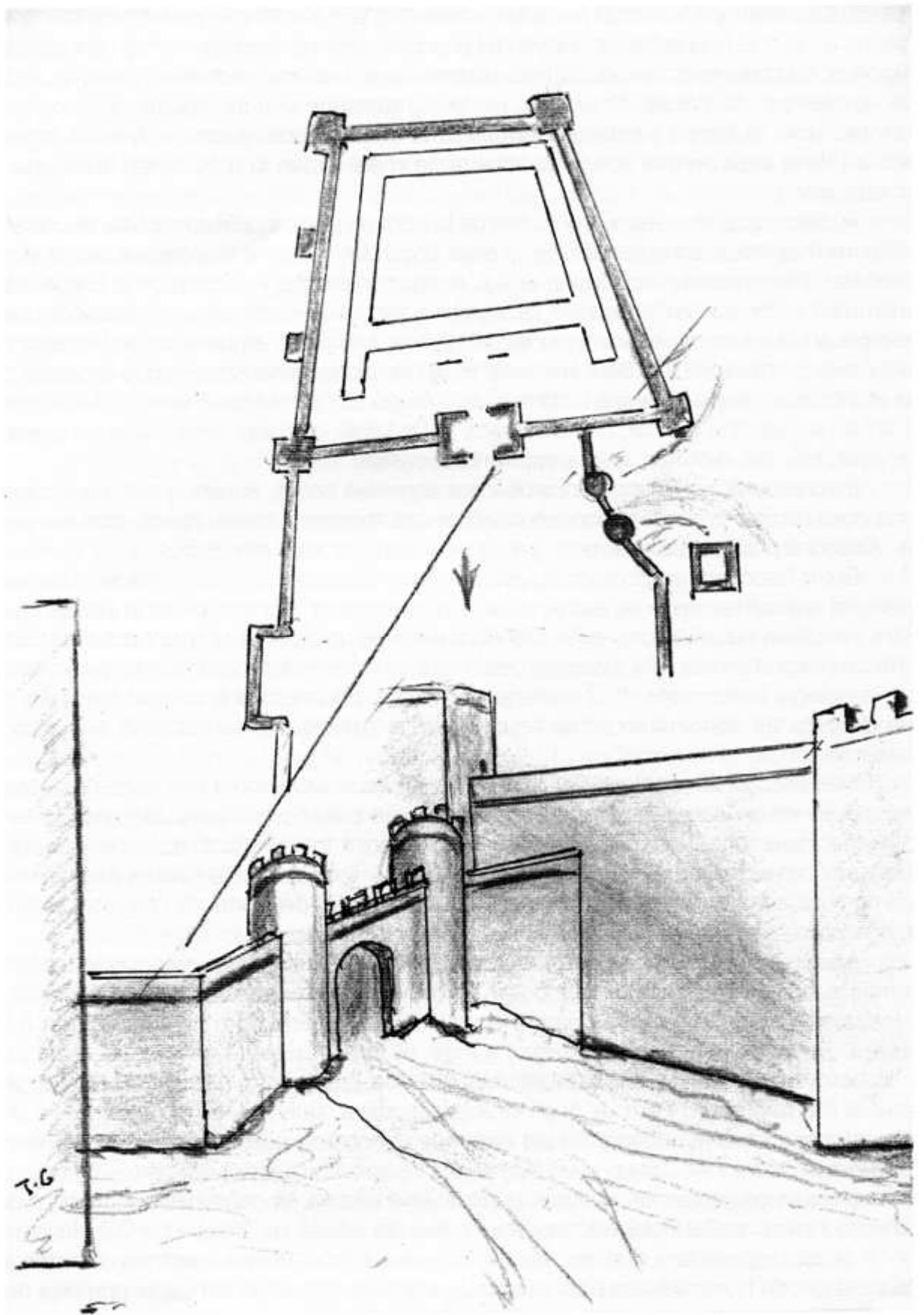
És una cosa molt trista, doncs de totes aquestes coses, encara que hi hagi potser poca cosa escrita, no podem donar a conèixer cap mostra material, doncs com sempre, per qüestions polítiques o guerreres, han quedat esborrades o eliminades.

Entre les coses més grosses, ja hi hagué l'explanació d'aquell tossal, que estava més aixecat en els seus extrems, on s'hi assentaren per un costat el castell i per l'altra l'església i que segons el Sr. Del Arco estaven unides per un pont després convertit en plaça d'armes –?–, després dissimulat, al construir el gran recinte emmurallat que desplegat tindria més d'un quilòmetre de llarg, això només en la part més alta, ja que després es construïren altres recintes per a defensa de la població que anava creixent.

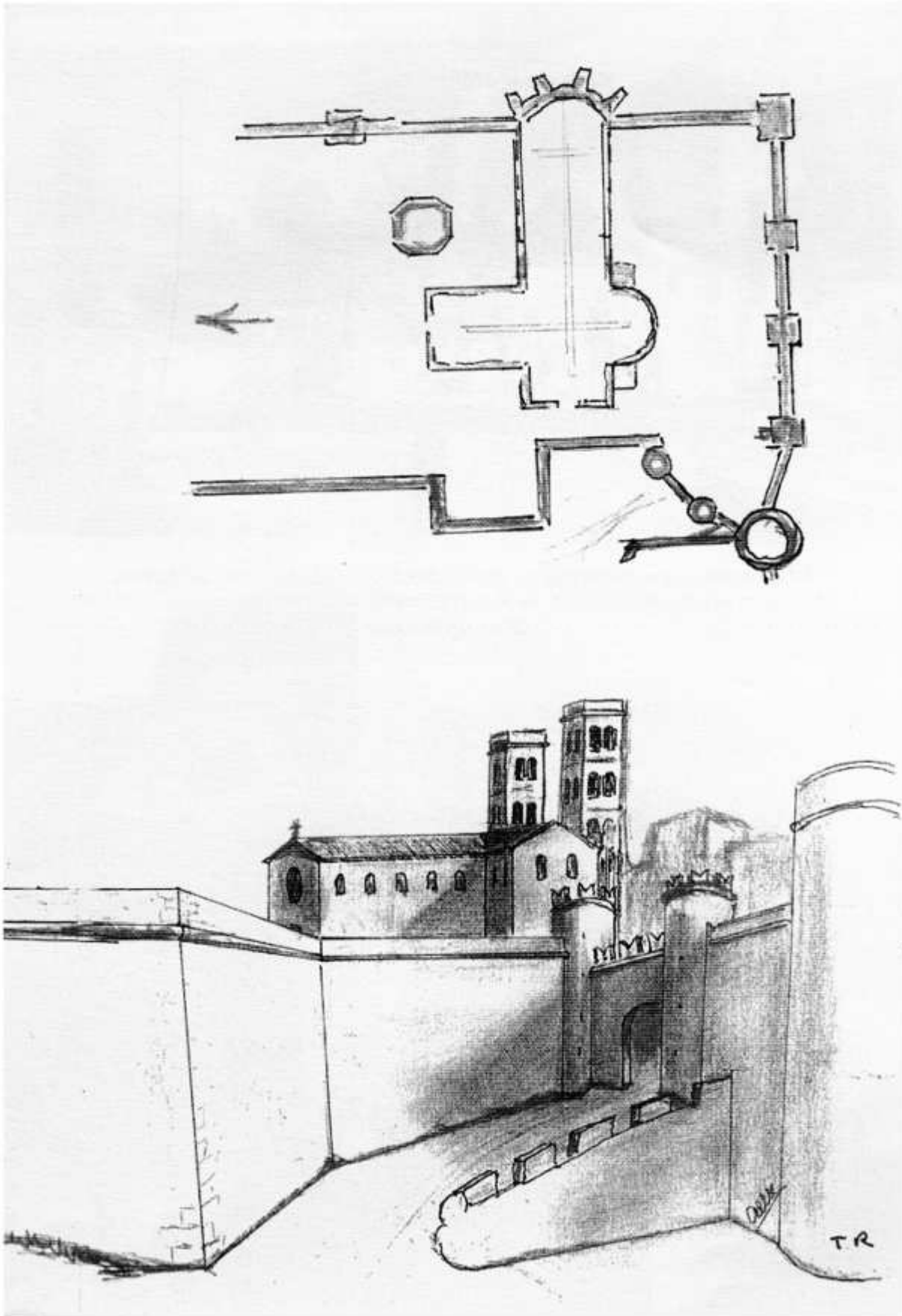
Més tard, al veure la debilitat que tenien els seus accessos, unes portes que total eren uns forats de la muralla, hagueren d'emprar l'art militar, posant-les de gairell i defensades per dues torres, emmerlades i aspillerades, fins i tot més tard, dotant-les de més defenses com es pot observar per l'entrada al castell, amb una Torre Grossa aïllada i més tard comunicada per un pont amb la fortalesa i per la part del portal de l'església la torre rodona.

Aquesta porta d'accés a la plaça d'armes, vistos els altres plànols del castell, sembla que sigui de construcció moderna i feta exprofès per a donar més seguretat a la fortalesa. Amb seguretat la primera porta, deuria ser feta com un simple forat a la muralla. Aquesta, ja fa una ziga-zaga i a més, té dues torres de defensa; sembla per la situació, que la Torre Grossa abans estava a la mateixa muralla i després de separar-la fou reforçada. Però es que dóna la casualitat, que per l'altra costat, es a dir, pel portal que donava accés a la part oposada del castell, on hi havia l'església, feren el mateix.

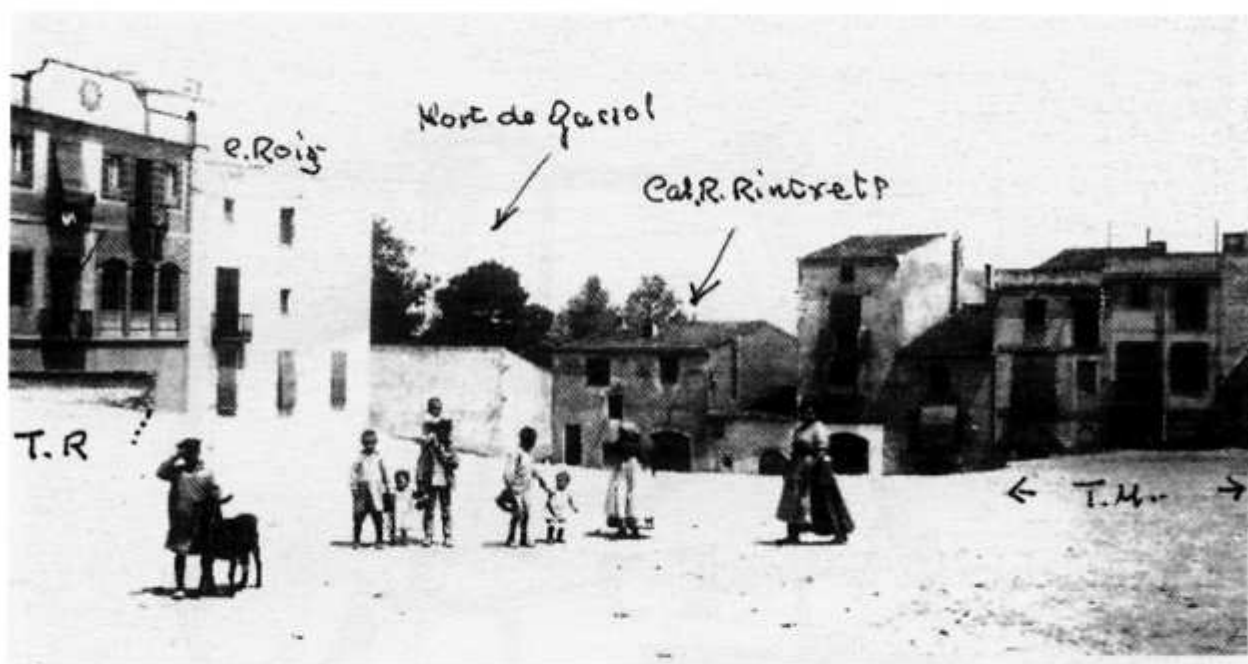
Dóna la casualitat, de què fins fa pocs anys encara es conservava a la plaça del castell la Timba de Cal Roig, adossada a l'edifici del castell i la "Timba de Cal Marinera" cap a la part oposada i que no seguia la mateixa línia, el que confirma l'existència d'aquesta Porta Nova; a l'altra part, encara avui hi ha la ziga-zaga del carrer que puja des de l'ajuntament cap a la Part Alta, cap a Cal Martí i a Cal Plana es conservava la forma de la Torre Rodona, formant part de la façana.

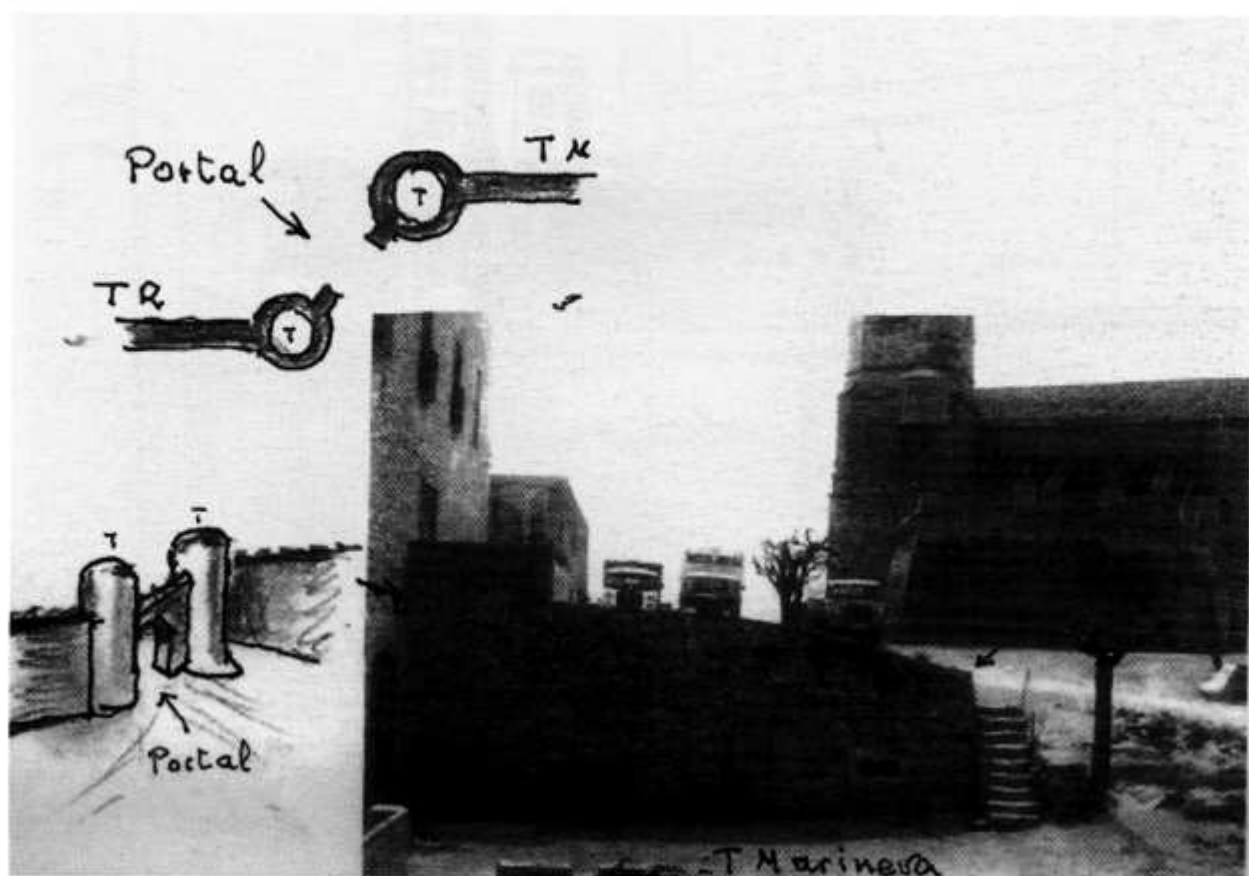
Castell i portal

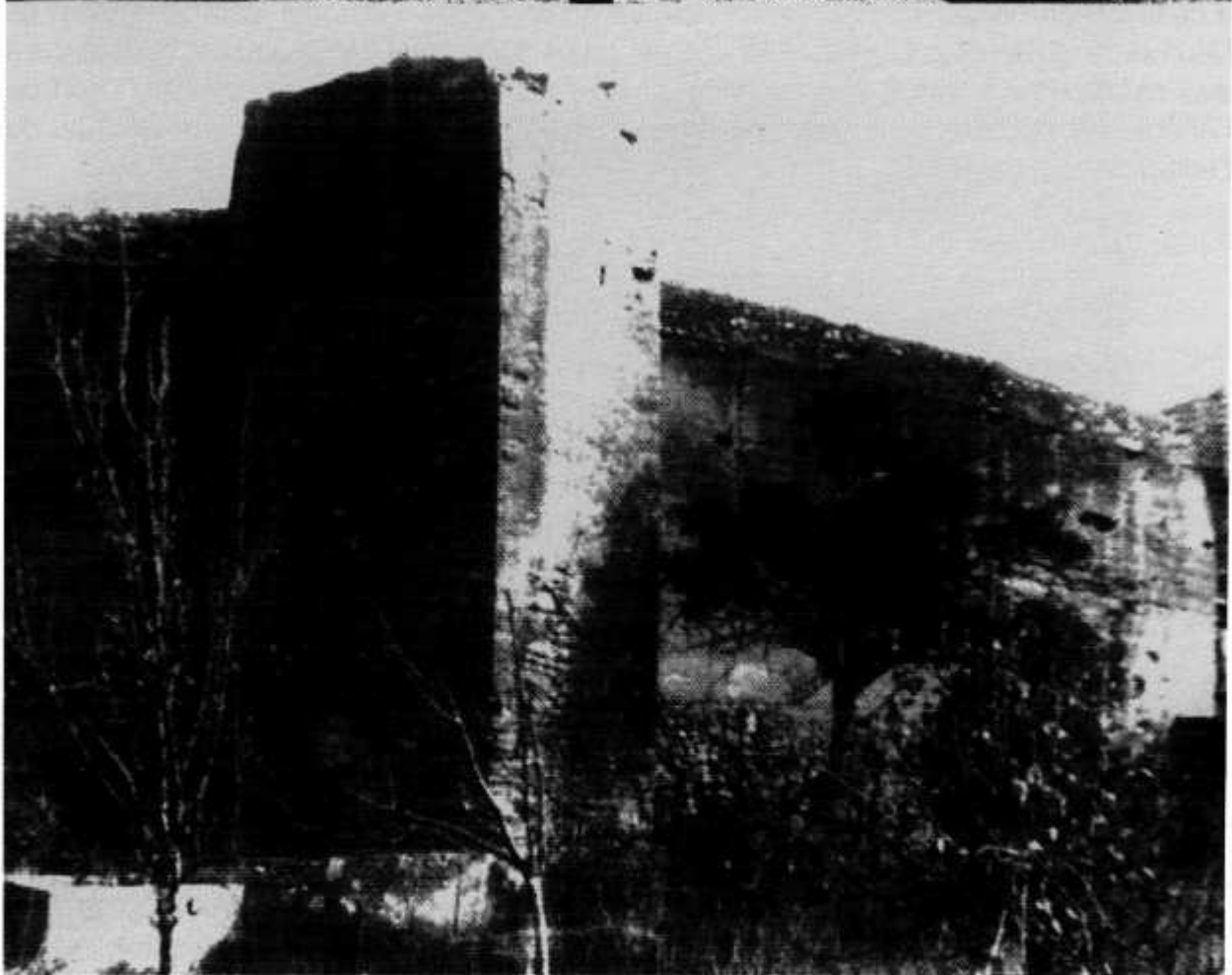
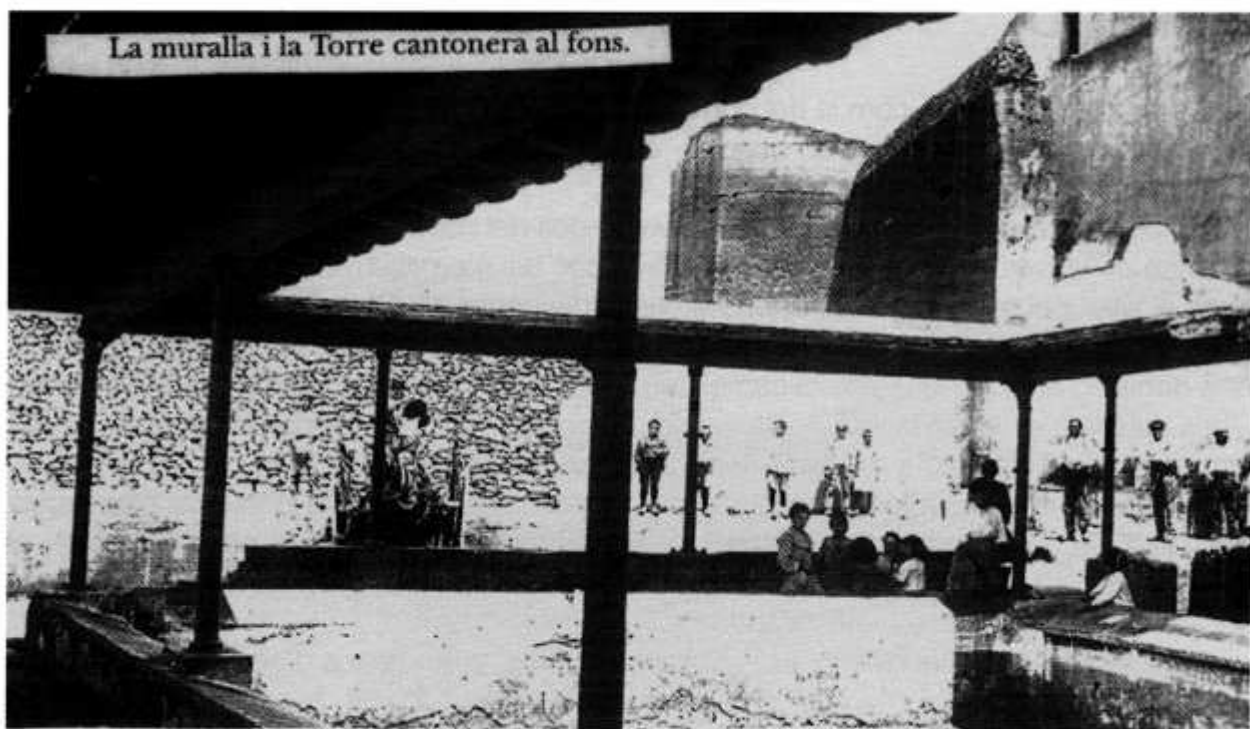
Racó de l'Ajuntament

Amb les restes que queden de les Timbes de Cal Roig -T, R- i la de Cal Marinera - T.M.- tenim localitzada la situació del Portal d'Entrada cap a la Plaça d'Armes del Castell i de les seves torres.

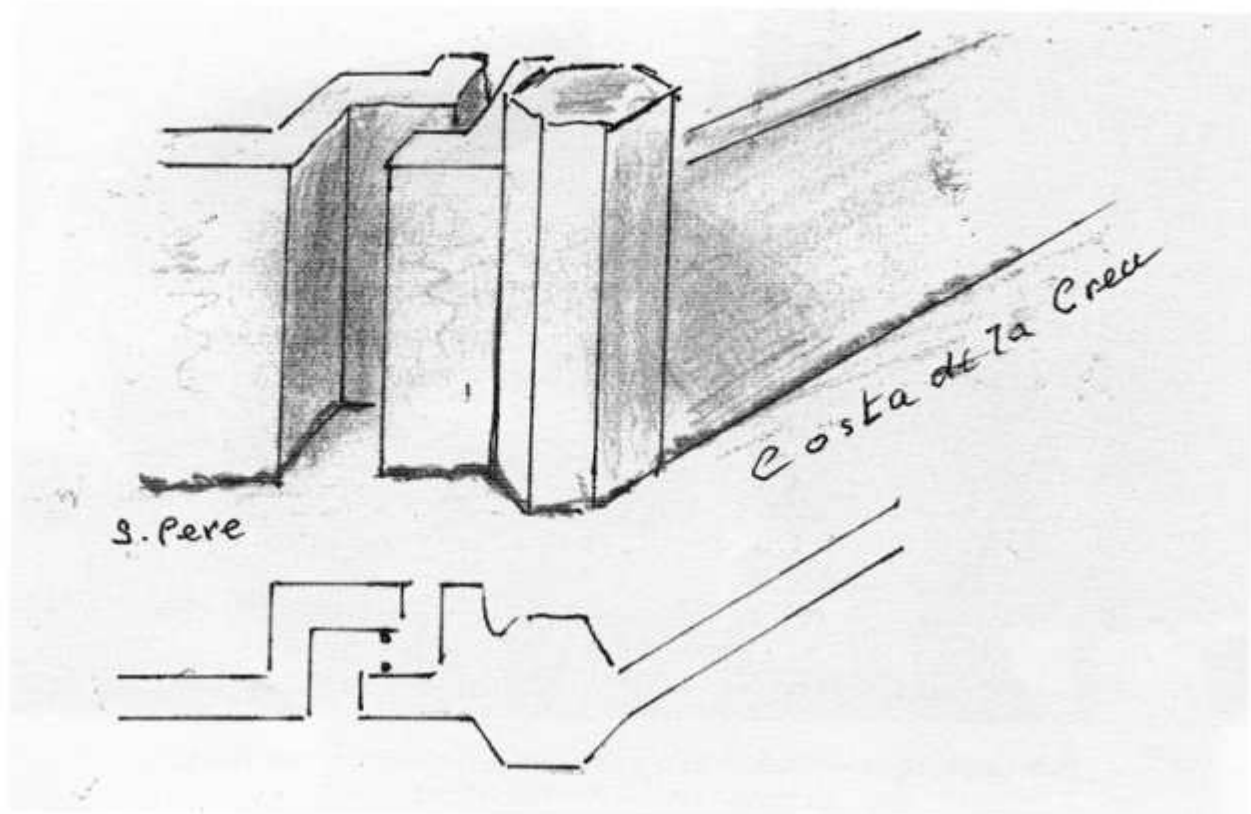
Torre cantonera de la muralla al xamfrà dels carrers de sant Pere i sant Vicenç.
Es trobava dins de l'Hort de Brunet.

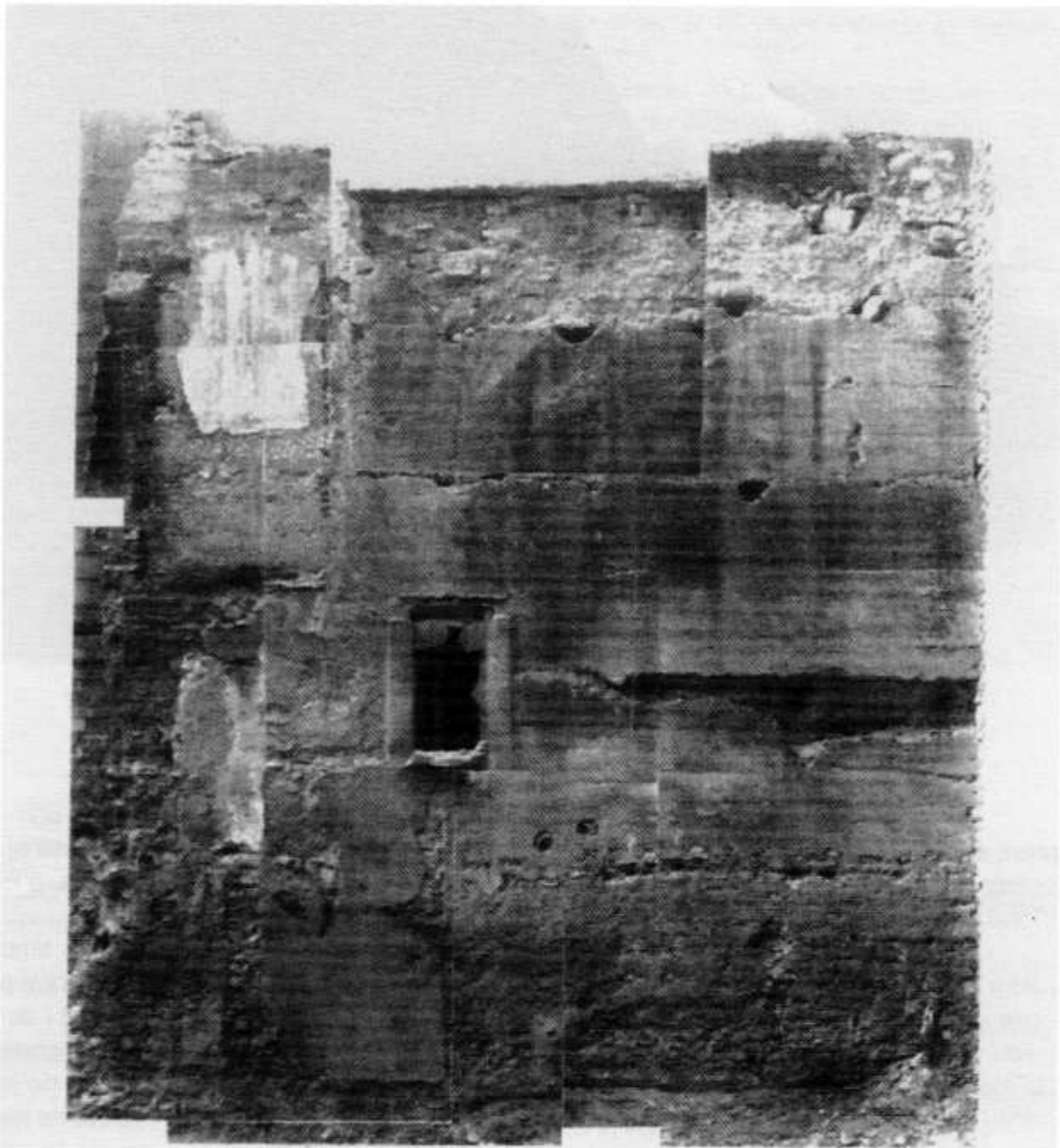
LA MURALLA

Tant la del castell, com la del poble de Constantí –doncs arribà a tenir fins a tres recintes almenys les restes que en queden- estaven fetes de tàpia, es a dir amb terra pastada amb aigua i calç.

Jo en la meva infància, encara vaig veure des del Raval de Sant Cristòfol, quasi tota la tanca de la part nord del castell, que anava des del magatzem de cal Marinera, fins on feren el xalet pel metge Sr. Vila, totes les cases del carrer del Castell, donaven pel darrera a la muralla. També es veien trossos de Muralla, per sota on hi hagué l'església primitiva, que donaven al carrer que anava cap el cementiri vell, o camí de la Ferrerota. Pel que fa a altres recintes, es veien per la Costa de Sant Vicenç trossos de llençol de muralla i a més algunes torres. A aquesta muralla s'hi adossaven les cases del carrer de la Costa i al capdavall, encara es conserva la torre sisevada que feia cantonada amb la muralla que seguia pel carrer de Sant Pere, cap el carreró de les monges, allí hi havia el portal de Reus, el carrer que comunicava l'hospital de les Monges amb la baixada de la Peixateria, encara es veu ben clar la tàpia mig esclafada.

La muralla continuava cap a la costa de la Creu, però abans d'angular-se (la planta actual encara ho testimonia) la muralla tenia com un pas escusat, feia com una esquadra a cada banda i entre ells hi havia un portalet on es passava des del racó de la Mare de Déu i el carrer del Mig; és un pas sinuós per on es surt cap el carrer de sant Pere (encara avui és difícil). També vaig aconseguir veure el tros de muralla que tancava l'hort de l'Abadia per la costa de la Creu, i una de les torres del Portal Nou que formava part de l'edifici de l'antiga Abadia.

Aquest tros de muralla de Tàpia del carreró de les Monges, mostra la importància dels taulons de fusta de l'encofrat, i a més, les tramades de les motlures, ben delimitades; hi ha adossada una vivenda pel carrer de Sant Pere, a través d'ella feren una finestra

Muralla del carreró de les Monges. Plaça de l'Hospital.

Perquè les muralles de Constantí estaven fetes de tàpia, és una cosa que es comprèn; en tot el terme de Constantí, no hi ha cap pedrera (ni tampoc en els pobles veïns), potser per aquest motiu hi ha tantes bòviles. A més de Constantí, també a la Pobla, a El Morell, Vilallonga i El Rourell, així suplien la pedra pels totxos i rajoles.

Jo he vist edificar moltes cases a Constantí i solien fer les parets mestres amb pedra i argamassa, però la pedra que utilitzaven eren grans codols de riu o riera, que a cops de mall les escantonaven i d'aquesta manera ex fixaven millor (no rodolaven) i seguïen després d'aquesta paret mestra (que solia ser només a la planta baixa) amb paret de maó pla, que en deien la mitjanera, perquè ocupava la meitat del gruix que la de la planta baixa i quan es construïa una casa al costat es feia l'altra mitjanera, i així entre les dues feien la paret sencera.

Jo quan m'ho em varen dir que la muralla era feta de terra, no m'ho creia, em pensava que en contacte amb l'aigua s'hagués desfet o que tindria poca consistència. De totes maneres, ja casat, vaig veure que una de les finques dels avis de la meva esposa, que eren de Mora d'Ebre, tenien una finca cercada amb una paret de terra i que en deien "Les Tàpies". A més, i ara amb la televisió, es veuen en alguns països àrabs, els que estan més a prop del desert, uns grans palaus fortificats, amb una alçada de pisos molt consi-

derable, fins i tot al Magreb, que estan fets amb fang; ara fa poc temps que un d'aquests castells centenaris que estava a l'Iran, l'ensorrà un gran terratrèmol, no el podia enderrocar, perquè no estava fet amb roques.

De manera que podem observar encara muralles de tàpia de Constantí, que deuen tenir més de set-cents anys. L'arquebisbe Claquerí que feu moltes obres a Constantí, sobretot els últims recintes, que per baralles amb el rei, el va veure enderrocat, estava a Constantí per allàals anys 1330 a 1340) aneu contant.

No sé si els merlets i també els matacans, serien de tàpia, jo crec que els marcs dels portals i dels finestral, com aquestes peces de defensa, serien de pedra. Quan varen fer les Escoles, per allà al 1920, recordo que la cimera escalonada de la seva façana, era de pedra de Vila-Seca, pedra arenosa de color clar i que la podien serrar amb un xurrac de fuster.

Intentaren fer el mateix a Ucles, però aquí ja hagueren d'apuntalar la muralla, abans d'eixamplar l'església pel Creuer i hagueren de fer-ho per la façana. Mireu la quantitat de finestres que té el castell.

A la pròxima plana, es veu un esquema de la vista panoràmica del castell, amb els tres recintes.

En el recinte (I) destaca a l'esquerra l'edifici del castell -C-, treu l'ull la Torre Grossa (T.G.) i l'església -E-.

En el recinte (II):

1.1 El Portal de la Selva, a la part oposada a la Torre Rodona (T.R.)

2.2 Torre de Ca l'Apotecari

3.3. Torre de Cal Patinyo

4.4 Torre de Cal Llorigó

5.5 Fortí al racó de Cal Paielleta

6.6 Torre de la Farmàcia

7.7 Racó de Ca l'Esquerrà

En el recinte (III):

8 La Torre Cantonera (a la Font Lluny)

9 Portal de Reus. Torres a l'Hospital de les Monges

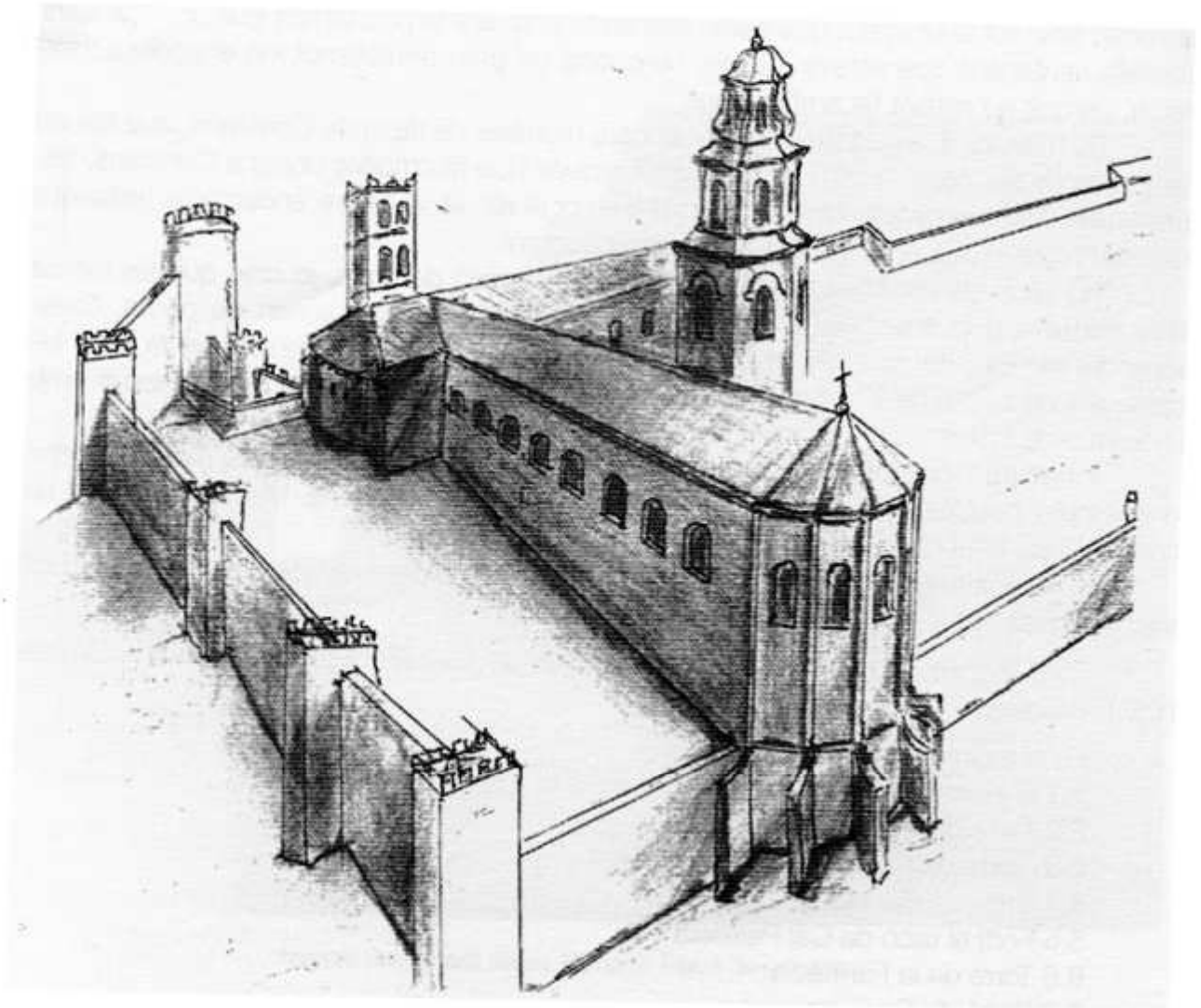
10 Torre Cantonera que portava cap el Camí de Salou per una porteta, situada on decantava la muralla cap a la Costa de la Creu.

Dins del Recinte (I) l'arquebisbe permeté que els del poble, s'hi poguessin refugiar i fins i tot podien fer petits edificis que es poguessin habitar en cas de perill.

El recinte (II) fou l'últim en poder edificar-se, fins després de fer la petita església, servia per a maniobrar en temps de guerra.

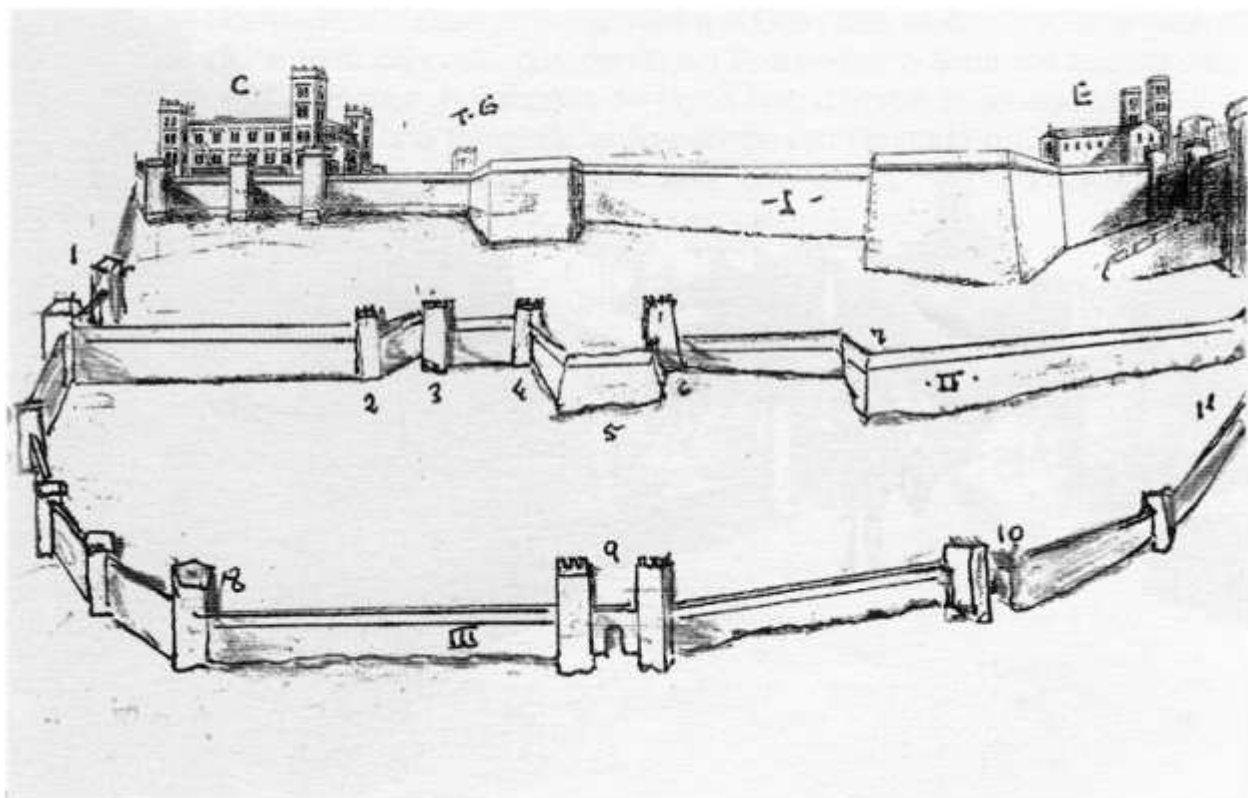
En el recinte (III) fou on s'edificà, omplint-se en poc temps i es feren quatre filades de cases amb dos carrers (el del Mig i el de la Font) i unes comunicacions (Baixada de la Costa, de l'Apotecari, del Llorigó, de la Peixateria i de la Mare de Déu).

Hi ha molts castells, especialment aquells que tenen un camí costerut abans d'arribar a la muntanya, on hi ha el portal d'entrada al començar la pujada o al mig de la vessant hi ha una torre solitària, que s'acostumava a dir la Torre del Guarda; des d'aquell lloc, deurien avisar de l'arribada dels visitants o alertar la proximitat d'algun vianant o sospitós. A Tarragona, al castell del Llorito, encara es conserven les restes d'una torreta vuitavada, situada a ran del Camí del Catllar i que la gent la batejà amb el nom de El Colomar.

L'església fou eixamplada fins arribar a la muralla, afegint-la al Creuer i es feu un nou campanar al lloc on hi havia el fossar, doncs un dels dos campanars fou enderrocat per haver-se esquerdat i ésser un perill. L'Àbsis de la nova construcció s'hagué de reforçar per la base amb uns murs escaires, doncs sobresortia la línia del mur.

Els tres recintes emmurallats del castell de Constantí. Similitud de les fortificacions amb el de Molina de Aragón.

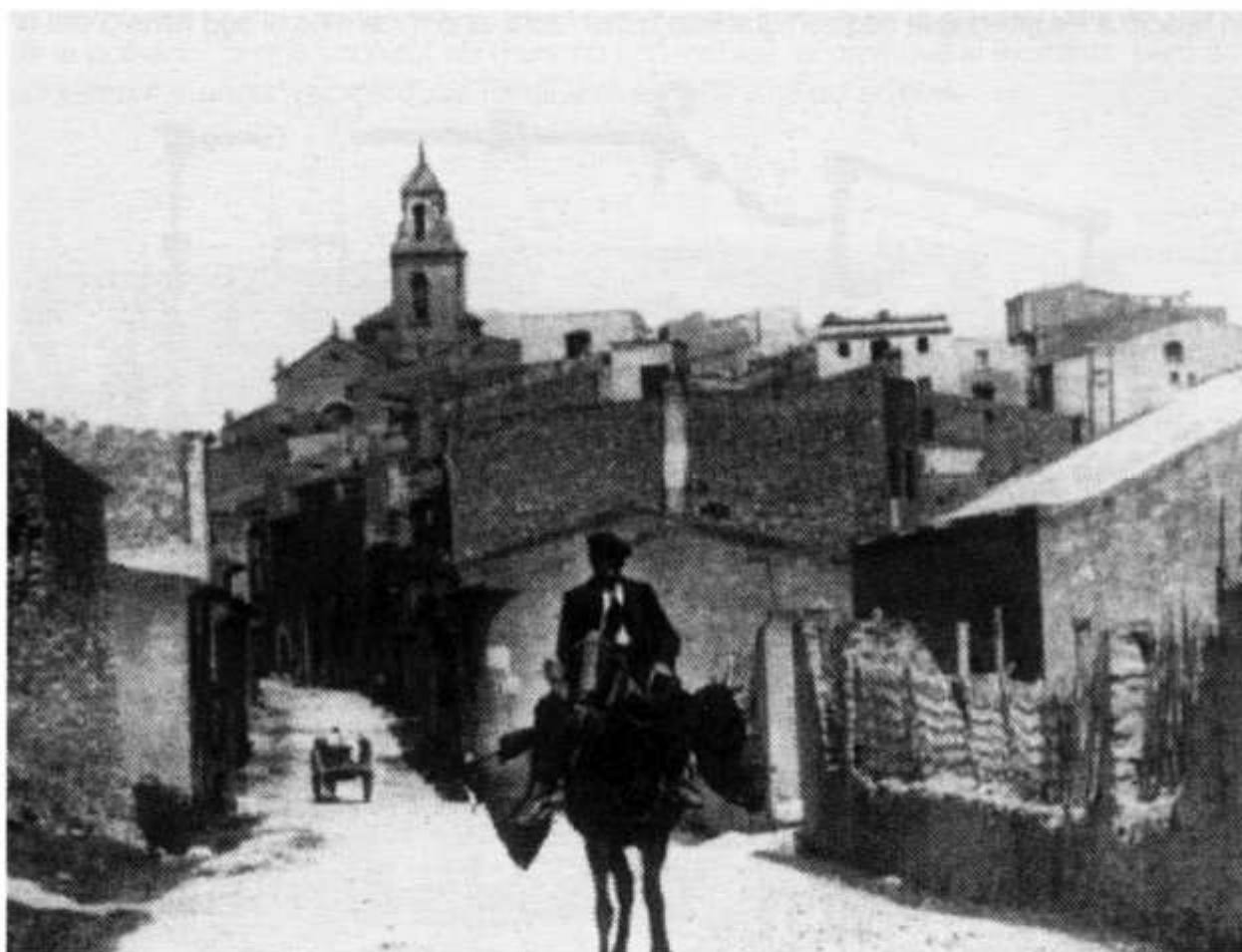
Torre del Guarda. Cantonada amb el Camí dels Molins

Aquí a Constantí, a la casa cantonera entre el Camí dels Molins, estava empotrada en les restes d'una torre cilíndrica, que deuria ser l'equivalent a aquestes que he citat, i que estaria a uns 200 metres de l'entrada del Portal Nou o Portal de Tarragona.

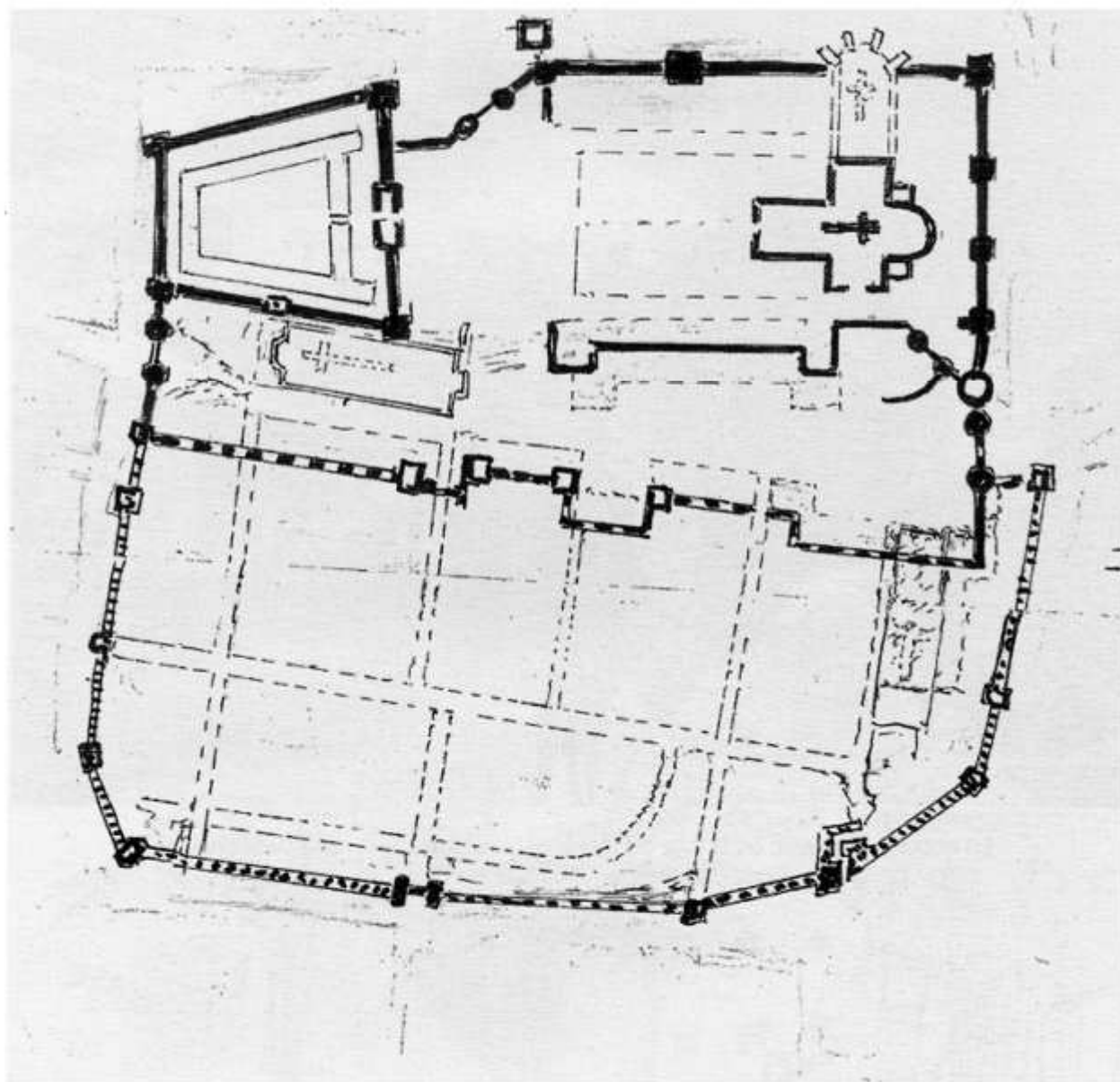
Jo he senyalat en una fotografia antiga on es veu l'entrada a Constantí des de Tarragona, amb una fletxa, on estava la resta de la torre i em fa il·lusió pensar que la veig, però com que és molt confusa he procurat esquematitzar-la, sota d'ella.

En aquesta ampliació es fa més evident la cantonada rodona de la casa cantonera amb el Camí dels Molins. Darrera el sarrió dret del cavaller.

RECONSTRUCCIÓ IDEAL DEL II RECINTE

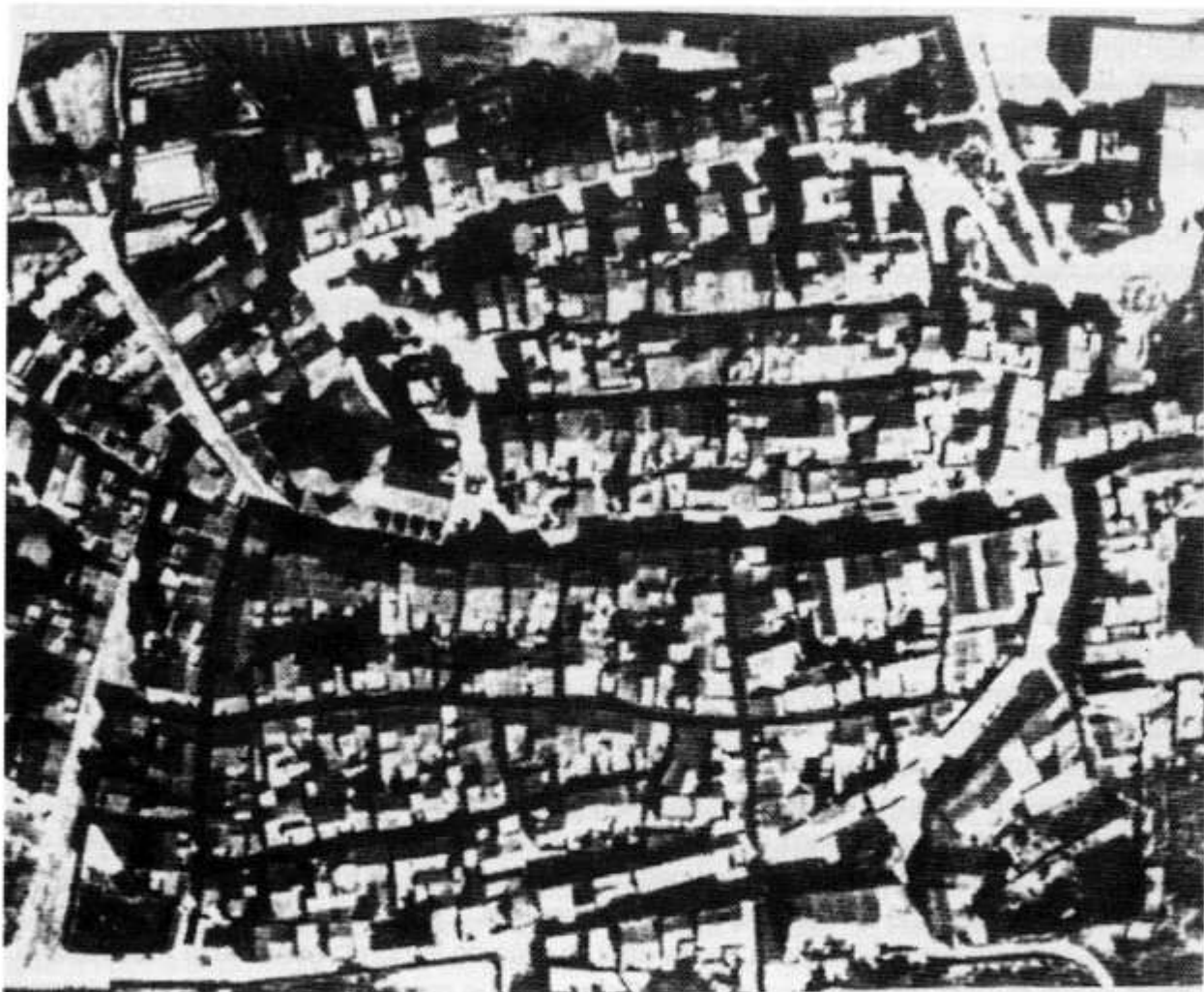
L'existència de tants racons i cantons al Carrer Major, en el tros relativament curt que va des de la Plaça de l'Església fins a l'antiga Abadia, que és on hi havia el Portal Nou, ens tenia en una intriga que es comença a aclarir, quan a l'enderrocar l'antiga Casa Maduell per a construir-hi la nova farmàcia, aparegueren uns fonaments, unes runes de forma quadrada que foren diagnosticades pels experts "base d'una torre de fortificació" i ja més tard, per casualitat es pogué comprovar l'existència de dues més quasi idèntiques, una a Cal Llorigó i l'altra a Cal Patinyo i més tard a Ca l'Apotecari una altra, però situada en relació a les altres que seguien una línia quasi recta, una mica més al sud (dins d'ella hi

Plànol on es volen recollir, d'una manera esquemàtica les fortificacions dels tres recintes i la seva distribució, traslluint entre ells la nova distribució urbanística de l'actual població. No és necessari remarcar, que en ell es manifestin les coses atàviques, com la presència per exemple de les tres o quatre esglésies, que naturalment, no foren coincidents.

havia l'escala que anava des de la rebotiga cap als sòtans), però que era continuada per un mur gruixut, que continuava cap a cal cadirer i arribava fins a Cal Manel de la Tenda, al carrer de la Costa. Per altra banda, els racons de Sant Josep i de Cal Amiots, corresponien a que seguien al peu de la lletra la distància de cinc canes que els permeteren edificar fins a la timba del castell, i seguien paral·lelament la línia dels baluards, avançada sobre el conjunt.

Aquí podeu observar, que els carrers que jo he dibuixat, quasi quadriculars, segueixen unes sinuositats, que donen veracitat a la identitat. A més jo confesso, que els tres recintes dibuixats a la vegada repleguen edificis de diferents èpoques, i que en el seu temps no coincidirien. Estan fets a mida didàctica, als efectes de la situació dins del plànol de la població, ja que sobretot els murs no són visibles, encara que si existents, però especialment el segon recinte quasi tot ell està encabit dins del edifici.

Aquesta fotocòpia, és un fragment ampliat d'una fotografia aèria de Constantí, treta de la *Història de Constantí*, feta per Francesc Cortiella. Exprofés, l'encaro a l'esquema planificat que vaig dibuixar, d'una manera imaginària i que sortosament veig que coincideix en bona part, i amb una lupa, es poden observar les vivendes quasi una per una.

LES OBRES DEL CASTELL I LES SEVES ANÈCDOTES

L'arquebisbe Aspàrreg de la Barcaa, fou la vertadera ànima de la construcció. Es pot dir, que ja l'habitava, abans del seu acabament, ja que es trobava tant segur en el seu castell que en aquell temps tant mogut, s'estimava més la companyia dels seus treballadors, que viure a Tarragona, Seu del Bisbat, però refugi de traïdors, expressió així de vulgar, fins i tot dins del Capítol Catedral, que anava cultivant l'enemistat entre la gent del poble i el Prelat, per quin motiu hagué de recavar a la gent de fóra, per a fer les obres.

No obstant això, a precs del batlle Bernat Gullí, el qual acudí ja l'any 1220, que observava la forma vertiginosa en que avançaven les obres, anà cap el Sr. Arquebisbe demanant-li protecció dels atacs que rebien dels bandolers, que actuaven sobre béns i vides, allí tant a prop, doncs les seves cases estaven tocant a la porta de la muralla que havien fet a donar accés a la nova església. L'arquebisbe accedí donant-li's cabuda en unes cases abandonades que abans havien estat les seves morades, i a més li digué que donaria preferència a les obres per a bastir la muralla i d'aquesta manera contribuir a la seguretat, però, que li semblava que era perillós que la gent que treballava aixecant el castell, haguessin de demorar l'obra, i més tenint en compte que eren forasters. Fou llavors quan la gent del poble s'oferí per a treballar en l'obra; d'aquesta manera, segons l'arquebisbe, no tindria que acomiadar-los i així treballarien com a germans i tothom content.

Al veure el progrés que es feia aixecant el recinte, el Sr. Arquebisbe ja intuïa que es treballés a l'obra de l'església del castell, doncs els bandolers tampoc respectaven, en les seves incursions, els edificis sagrats, com la capella del Llentisclell.

Hom es quedava sorprès, de l'empenta de les obres, doncs es podia dir que si no estaven llestes, almenys estaven embastades, només als quatre anys d'haver començat.

De tal manera s'havia restablert el contacte amb la gent del poble, que l'arquebisbe aprofitant la concòrdia, els hi proposà una ajuda material per a contribuir a la provisió de campanes, que podria consistir en poder arreplegar algunes deixalles, fossin de ferro o de coure o aram, que tinguessin inaprofitables.

El poble captà la petició i pogué emmagatzemar dalt del castell una quantitat tan gran que amb aquell entusiasme popular i el del Prelat tot seguit avisaren a un artesà campaner que vivia a Alcover, perquè vingués i poder parlar. Aquell home va calcular en uns centenars d'arrobres aquelles deixalles, que estaven constituïdes per calderes velles, ja fossin foradades o abonyegades, trossos de càntirs d'aram mancats de brocs o d'ànces i molts ferros rovellats, però que servien per a la fosa.

El Sr. Arquebisbe li va dir, si s'atrevia a fer una campana molt grossa, que podria servir pels casos d'alarma o perill, ja fossin d'atacs guerrers o dels elements com el foc. El campaner li va dir que sí, però que pel volum fora convenient fondre-la allí mateix, així s'estalviarien un doble trasllat i que pel pes fora car i laboriós. I, tracte fet, l'arquebisbe entusiasmada li digué: mans a l'obra! Ja podeu començar!

En aquests actes hi assistia molta gent, a més de la nombrosa que ja hi treballava, i entre ells el mestre de cases caporal de l'obra (el que ara fa un arquitecte) el qual tenia una conversa amb el fonedor i entre ells varen calcular que el diàmetre de la campana fora molt gran, i que a més de fondre-la a prop, potser fora millor suspendre momentàniament l'aixecament de un dels campanars en construcció, i actuant de manera que posarien la campana, un cop fosa, allí a la base, on quedaria dipositada per ésser aixecada en el seu

moment, sense necessitat de rompre els finestrals per a donar-li pas, i així fou com primer hi hagué la campana que el campanar.

Allò de fer una sola campana amb tot aquell material era un ardit de l'arquebisbe, doncs al veure l'estructura dels campanars i la gran abundància de finestrals, li vingué la idea de proposar als millors terratinents de que cadascú regalés una campana, a la qual batejarien amb el seu nom per a que hi hagués senyal en la posteritat. Això ho feu i en part fou acceptat, però li demanaren un temps per a poder fer comptes.

Tingueren les seves reunions i entre elles amb alguns dels canonges que eren protestataris dins de la Cúria. I varen reunir-se amb el Sr. Arquebisbe, però fent-li una proposta: que els lliurés aquell any de la paga del delme i si així fos, un cop valorat, ells regalarien una campana que importaria el doble d'aquell impost, i que a més les seves campanes havien d'ésser ventades amb la seva guitarra i fuellam. El Sr. Arquebisbe els donà la conformitat, però els afegí una altra petició, de que la fosa de les campanes hauria d'estar llesta al cap de mig any aproximadament després de les collites, perquè així ell tingués el temps suficient per a poder acoplar-les, ja que es comprometia a acceptar només la campana metàl·lica que ell ja procuraria tot el demés a les seves expenses.

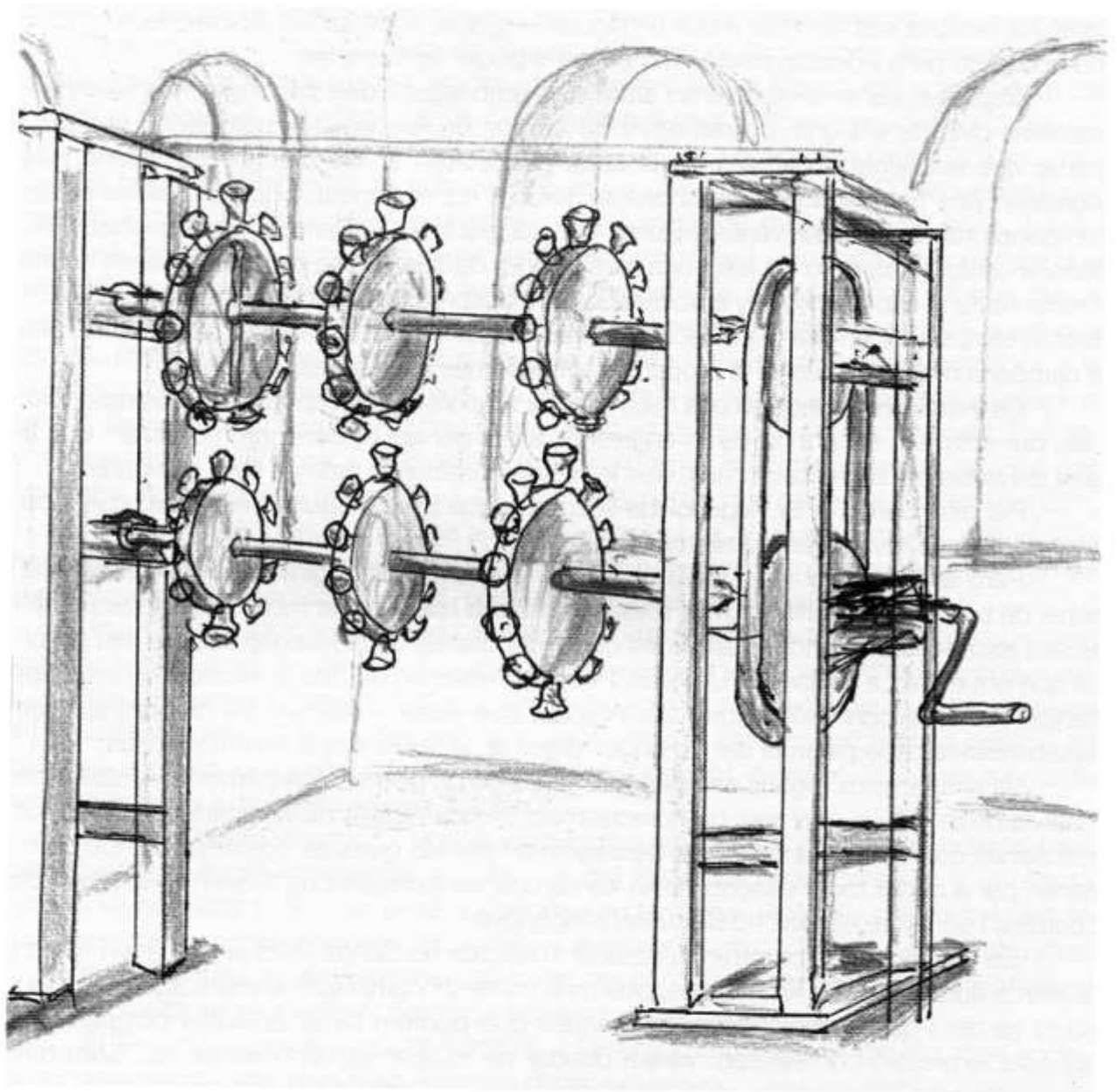
Els terratinents quedaren una mica sobtats al veure que acceptava aquella proposició, i ells per sota ma, encara ho varen engrescar, atïats per aquell canonge mobilitzant tota la gent del poble per a que cada casa, dins les seves possibilitats oferís la seva campana.

Per altra banda el Sr. Arquebisbe sospitava que li feien alguna tretxa i com que tenia gent addicta se'n va enterar amb tots els detalls.

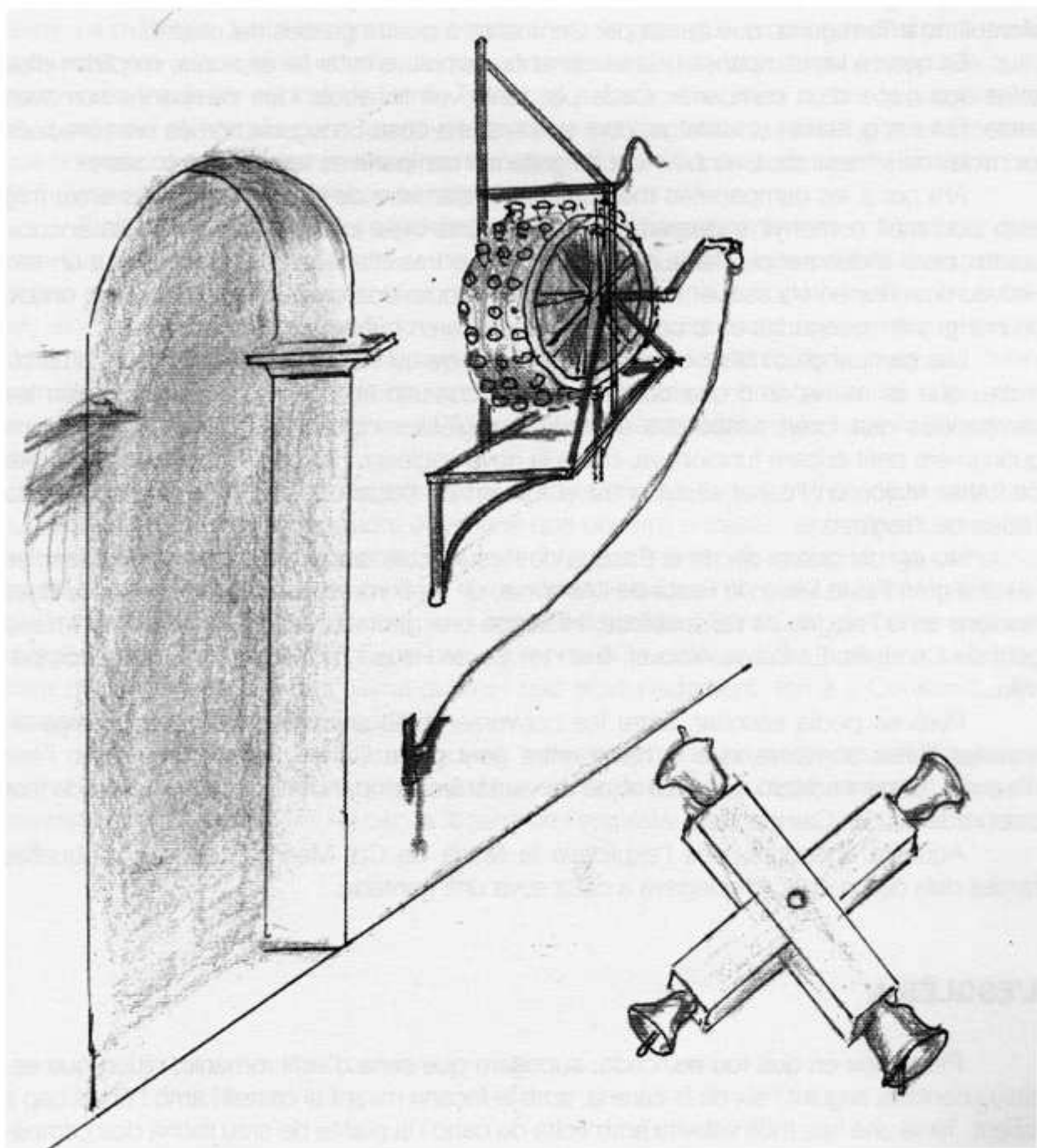
Però el Sr. Arquebisbe, tenia un germà que era molt enginyós i a més tenia manetes de bon artesà, i a més a més s'estimaven molt i per aquest motiu freqüentava molt i estava assabentat amb tot detall de les obres del castell, on hi feia cap des del seu domicili que era entre La Segarra i l'Urgellès, i a l'assabentar-se de tota la remoció de les campanes, i amb la condició de què totes tenien que ésser ventades. Va comprendre, en assabentar-se de la picardia del canonge i digué al seu germà que ho solucionaria.

Va anar a visitar alguns campanars i a més en un dels viatges pernoctà a Poblet, on hi havia de monjo un cosí seu, que precisament s'encarregava de la instal·lació de les vuit campanes que tenien les notes del pentagrama i per les quals es construïa un nou campanar, per a poder tocar cançons amb les campanes (com les que toquen l'Ave Maria de Lourdes) i allí, entre els dos ho discutien i allixonaven.

Els terratinents, compliren la paraula i després de Santa Tecla ja les tenien foses i anaren a lliurar-les al Sr. Arquebisbe, que molt content i complaent al veure aquell obsequi els hi va dir: i quines repicades més maques que podem fer amb tantes campanes! a aquesta expressió contestaren: vàrem quedar no repicar-les, sinó ventar-les! Com que l'arquebisbe ho feu exprofés, els hi contestà: era una expressió espontània d'alegria, però jo compliré el que vaig prometre, que per petita que sigui la campana es pogués ventar i així es varen acomiadarr, dient-los l'arquebisbe que si no hi havia contratemps, creia que podrien tocar les campanes, ventant-les pel dia de la Pasqua de Resurrecció de l'any següent i així s'acomiadaren, mig sorpresos, però amb el nas estarrufat, doncs fora els esperaven tota la gent del poble, que venia a lliurar el seu donatiu, la seva campana que en alguns casos era tant minsa que era una de les campanetes que els hi dona l'amo, de les que portaven enganxades als guarniments les seves cavalleries, i estaven alerta amb la contesta que els donaria. Els hi donà les gràcies i remarcà que per petita que fos la campaneta es ventaria.

Mecanisme amb el qual un campaner podia fer moure, fins a sis rodes repletes de campanetes. Amb una maneta en ziga-zaga movia una politja que n'arrossegava una altra amb una corretja, així feia tocar una mitjana de 60 campanetes per aparell.

Dibuix de l'aparell de Les Campanilles que hi havia al presbiteri de les esglésies.

Els de fora pensaven, i com ho farà?

Doncs mireu, per a que no es sabés el secret, millor dit, la manera de procedir, el germà de l'arquebisbe, pogué aconseguir que l'artefacte, el construïren a la fusteria del monestir, i alguna cosa de ferreria a Montblanc, i quan estigués llest, per aquest camí de Montblanc a Tarragona, que passa per Centcelles a quatre passes del castell.

En quan a les campanes dels terratinents, semblava estar fet exprofés, omplirien elles soles dos pisos d'un campanar. Cada pis, tenia vuit finestrals i les campanes sumaven setze. El fer la guitarra i el fuellatge, com que era una cosa coneguda només eren precises les mides dels finestrals. L'acoblament de guitarra i campana es faria al mateix castell.

Ara per a les campanetes més petites, el diàmetre de les quals oscil·lés entre mig pam poc més o menys s'idearen primer com una creu (clar, només en podia encabir quatre, però s'ideà acoplar-les a una roda i dues o tres d'aquestes enganxades a un eix. Ho veureu millor en els esquemes, perquè feien moure dos eixos a la vegada amb un joc de politges arrossegades amb corretges i n'instal·laren quatre a cada pis.

Les campanetes més petites arrengrades de quatre en quatre, en la cara d'un cilindre, que es movia amb una corda com si toquessin una campana. Així naixeren les campanilles que foren adaptades en moltes esglésies inclosa la catedral. A Constantí quan jo era petit encara funcionava, clar a la nova església, però estaven situades darrera de l'Altar Major, en l'espai situat entre el fustam de l'altar i la part d'obra de pedra de l'absis de l'església.

No cal dir, que el dia de la Pasqua de Resurrecció, a dalt al castell de Constantí es feu una gran Festa Major, la Festa de l'Armonia, dit amb ironia, doncs s'ajuntaren les dues faccions amb l'alegria de l'arquebisbe. Hi assistí una gentada de la Comarca, allí hi havia gent de Cambrils, La Selva, Alcover, fins i tot els de Reus i Tarragona els hi feren companyia.

Però es podia escoltar, entre les converses més animades les que comentaven aquelles lluites sornoses que hi havia entre gent de la Cúria i l'arquebisbe, amb l'èxit d'aquest, donant solució definitiva al joc de ventar les campanes i amb aquella sortida tant celebrada de Les Campanilles.

Aquesta anècdota, ens l'explicava la Maria de Cal Marinera en una d'aquelles tardes dels dijous on s'arplegava a casa seva una gentada.

L'ESGLÉSIA

Pel temps en què fou edificada, suposem que seria d'estil romànic, diuen que estava orientada seguint l'eix de la carena, amb la façana mirant al castell i amb l'absis cap a orient. Tenia una nau molt esbelta amb volta de canó i la planta de creu llatina dos campanars molt espigats, un a cada costat i encabits entre el creuer i l'absis i amb molt finestrals. L'església tenia un altra accés, per l'extrem del creuer del costat de l'epístola, que estava pròxima a la porta d'entrada fortificada, que donava accés al recinte emmurallat, a més de la porta del castell, situada a l'extrem oposat.

Estava de tal manera edificat que el recinte emmurallat tenia en un extrem el ponent al vertader castell i l'església cap a l'orient. El castell era vertaderament un palau fortificat, ja que la intenció era destinar-lo a la residència del Prelat.

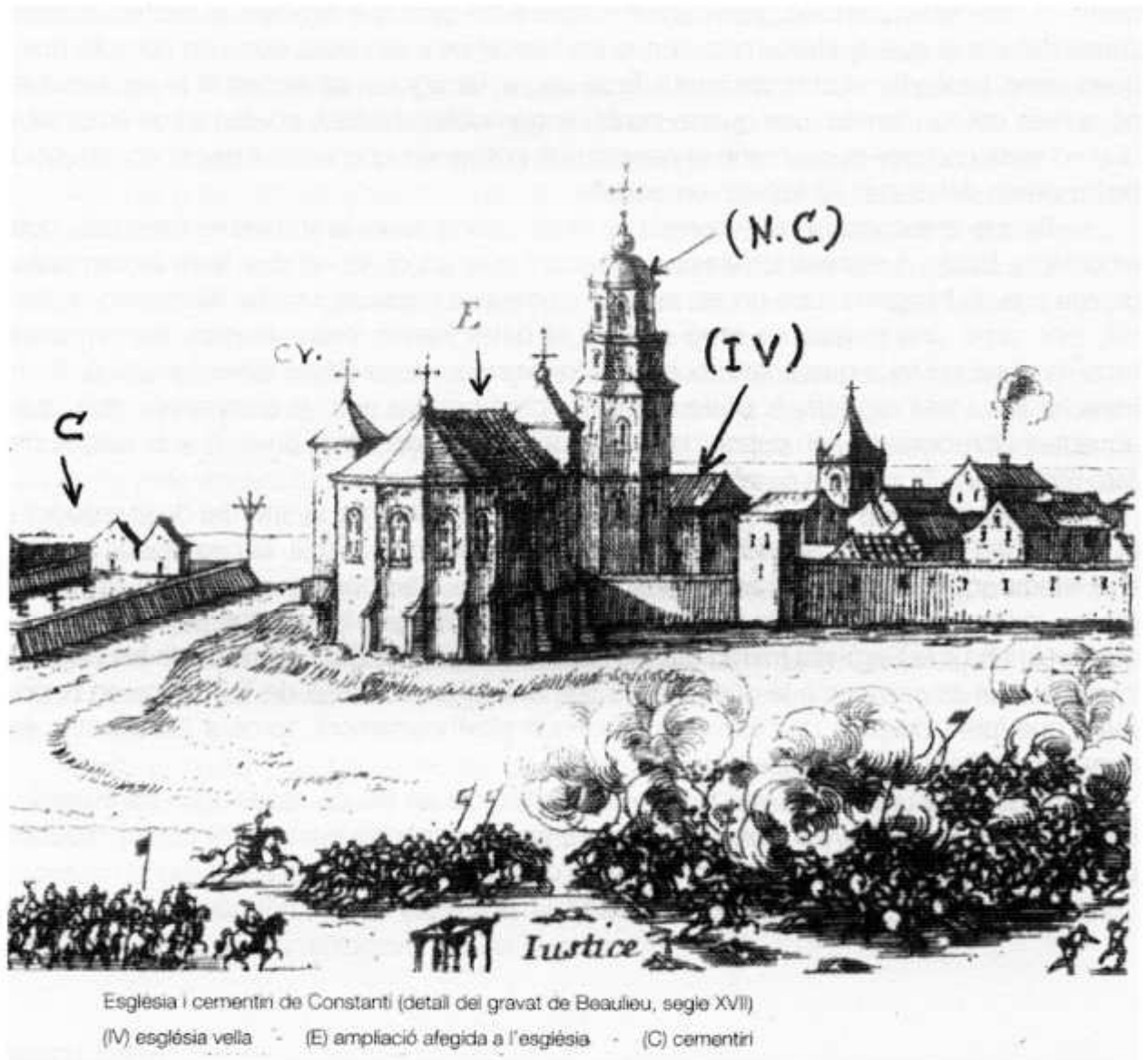

De l'església no ha quedat ni un pobre dibuix, però la tradició ens conta, que era una de les esglésies més boniques de l'arquebisbat, i que els vell deien que s'assemblava a la del Monestir de Ripoll, la Maria Marinera hi afegia que no era rés d'estrany doncs, que els frares de Sant Bertomeu tinguessin el Convent a Centcelles, provenien d'aquell Monestir, i a més que quant les grans aglomeracions de gent que omplien el castell, la seva comunitat era la que ajudava més, la que portava el pes, ella deia, teniu en compte que, quan varen traslladar el braç de Santa Tecla cap a Tarragona, allí al castell hi passaren la nit, a més del rei i família, uns quatre-cents, entre nobles, bisbes, abats i altres autoritats que no seria cap mal pensament, el pensar que potser els que varen idear la construcció de l'església del castell es fixessin en aquell.

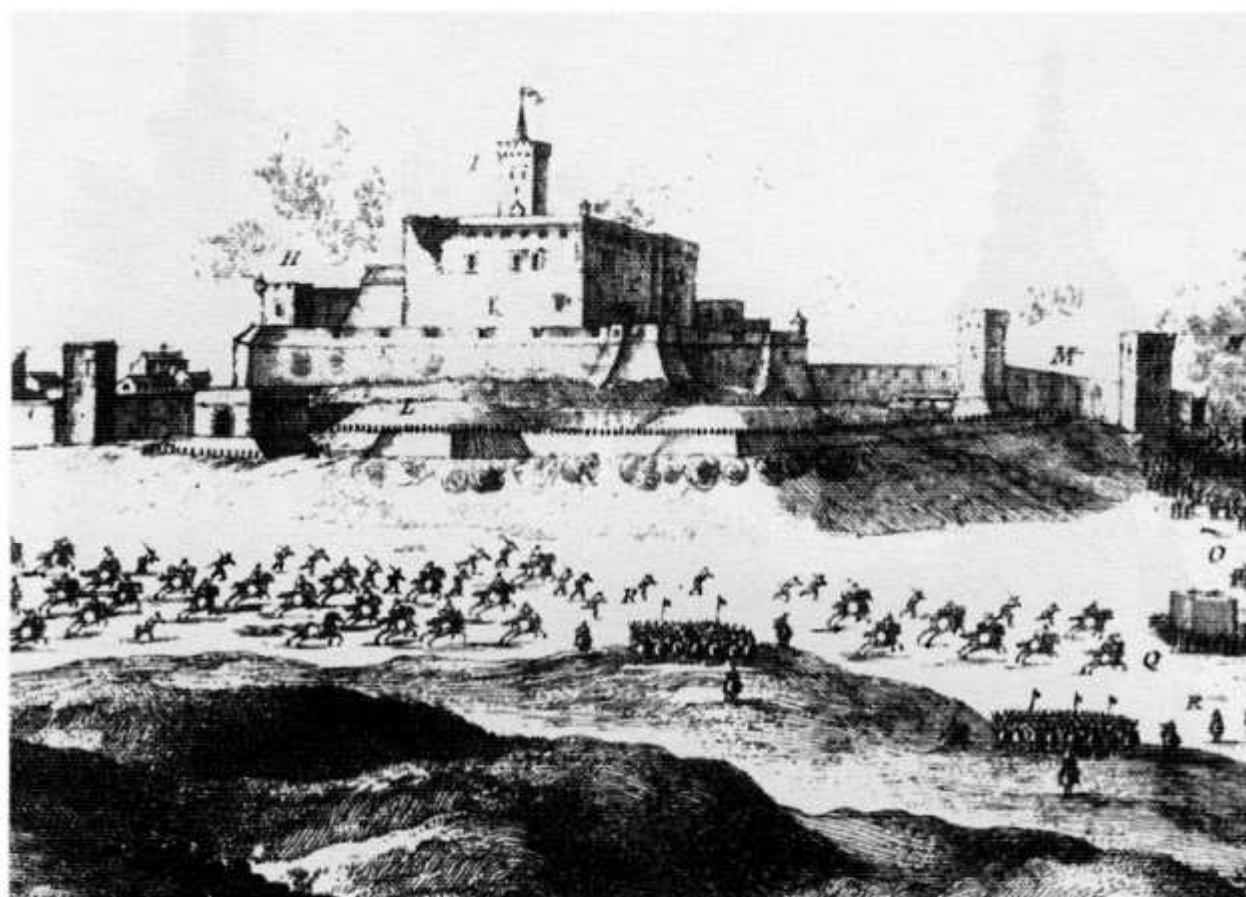
També ens contava qu l'església tenia dos campanars amb massa finestrals, que amb tants forats, li restava fortalesa de manera que un d'ells, el que tenia la campana grossa o la de l'Àngelus, que no es ventava, només es repicava, i no ho feien amb un batall, sinó amb una massa de ferro perquè el batall hauria pesat massa, per a poder tocar-la. Deia la Maria que quant tocaven a foc les vibracions del to de la campana, feien tremolar fins i tot l'església, ja podeu imaginar com ho faria amb el campanar i deia, que aquestes vibracions havien esquarterat l'obra del campanar, altres deien que hi caigué un llam (?).

A més deia que en aquesta església, hi havia el millor orgue, tret del de la catedral i que quan la Guerra dels Segadors el general que ensorrà el castell, el primer que feu fou tirar a terra aquell campanar, i sabeu que va fer? Doncs s'emportà cap a Reus la campana grossa i entre altres coses, de molt de valor, moltes imatges, l'orgue i el Sant Crist Petit, que avui hi ha a la Sagristia (mireu quines casualitats, aquest Sant Crist, és de les poques imatges, que es salvaren a la guerra civil i que presidí la processó de Tarragona en la primera que feren després de l'última guerra i que afortunadament, tornà a Constantí, i és conegut pel Sant Crist dels Segadors.

Jo he procurat en els meus dibuixos, reflectir com deuria esser aquesta església, de la qual en un dibuix del francès Beaulieu, sense donar-se compte, al costat d'aquell campanarot es veu com treu el cap la façana de l'església.

En aquest dibuix de l'arquitecte francès, un extrem del total del castell en el què es recull l'absis de l'església, que sobressurt el llençol de la muralla, sense donar-se'n compte i deien que no existia, recull en el dibuix la façana (IV) de l'església romànica i a més un dels campanars que va quedar, encara que aquí el cobreix amb teulada i encimera amb una creu.

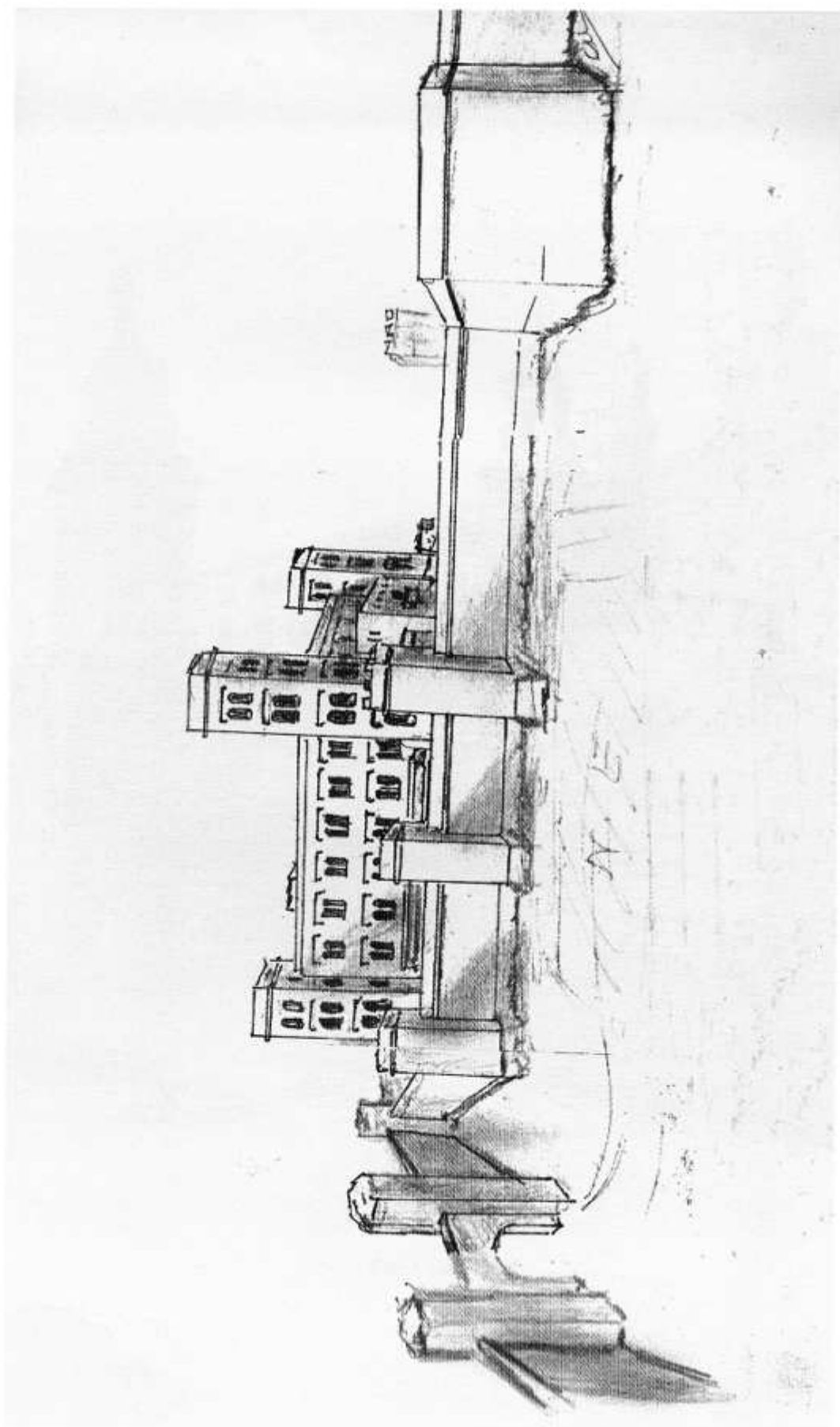
El castell, al fons amb una sèrie de fums que deuen expressar les fognades de les armes disparades pels defensors, que anaven destinades a la cavalleria atacant que corre per l'esplanada i a més uns quadres de tropa, que deuen estar tant tranquils perquè amb aquella distància no hi arribaven les bales disparades.

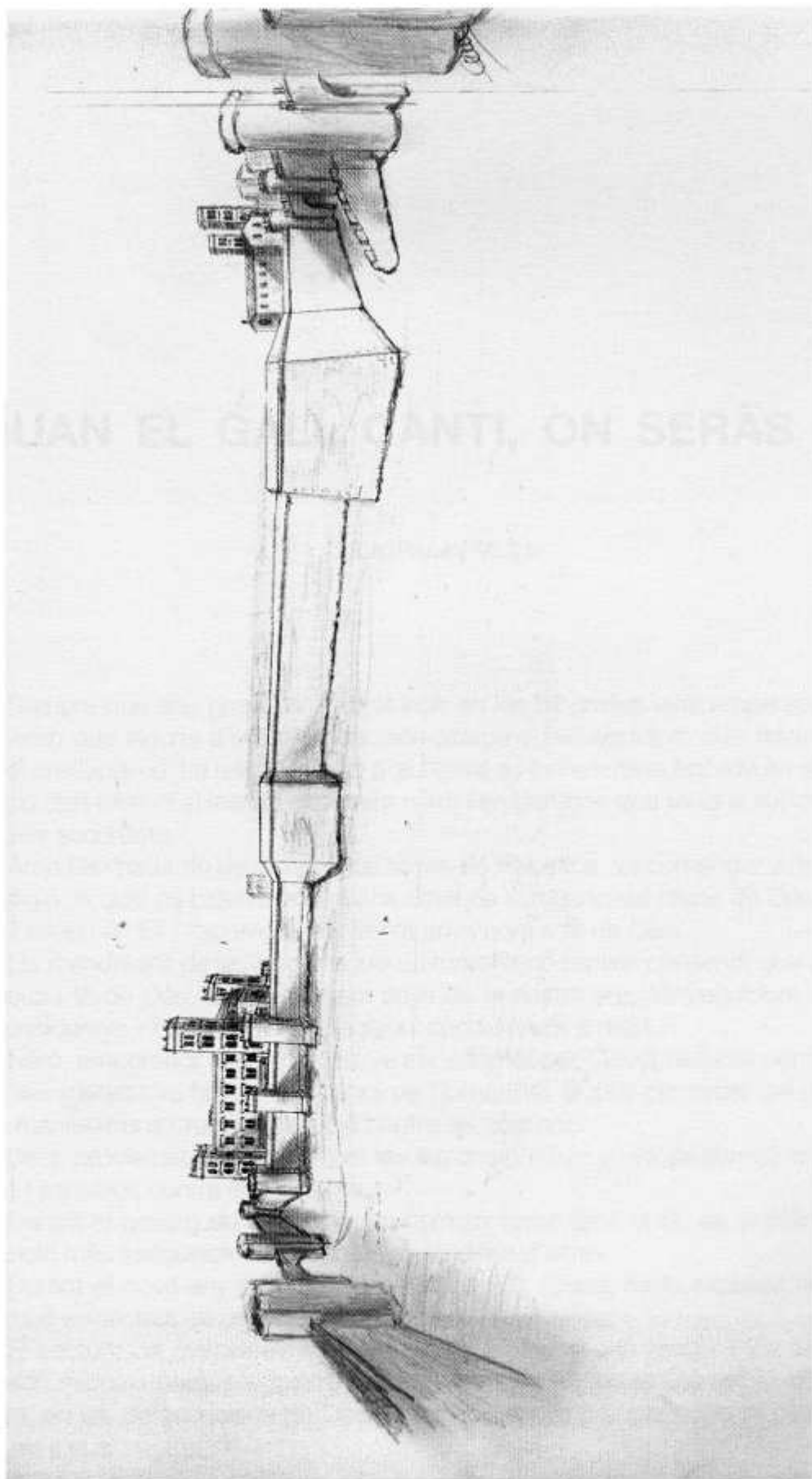
Plaça del castell

Plaça de l'església

Façana sud del castell. A la part esquerre el Portal de la Selva, el que està subratllat a la base, és el lloc que ocupa la nova església.

Panoràmica del castell des del migjorn, amb el primer recinte